SAYI : 654
31 ARALIK 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Cilt: XXXVII Yıl: 13Sayı: 654

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORMLU GENEL YAYIN MÜDÜRÜ :

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ :

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — DÜNYADA: T. Kemal — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi. — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI :

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF :

T.H.A. — Erdoğan Çiftler

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 lira
1 sendik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER :

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER :

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :
28.12.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

Kendi Aramızda

Geçen haftanın sonunda toplanan CHP Meclisinde cereyan edenler hemen bütün gazetelerde geniş yer aldı ve kamuoyunda büyük yankı yaptı. XVIII. Büyük Kurultayından, parolası "Ortanın Solu" olan yeni bir hareketle çıkan CHP'den beklenen, artık, bütün çatışmaların sona erdirilmesi ve dayanışmalı bir CHP olarak, "Ortanın Solu" hareketi içinde, çalışmaktı. Genel Merkez, partililer arasında Kurultay öncesi mevcut kırgınlıkların unutulmasını sağlamak için elinden geleni yapmıştı. Nitekim, Ecevitin gezileri sırasında bu konuya fazlasıyla önem verilmiş, vatandaş kitlesi tarafından da Partinin yeni havası sıcak ilgiyle karşılanmıştır.

Ancak, Kurultay burukluğunu üzerinden atamamış bir küçük grup, mûtad CHP Meclisi toplantısına özellikle tekerleğe çomak sokmak niyetiyle gelmiş ve eski dertleri depreştirmek için elden geleni yapmıştır. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda yer alan "C.H.P." başlıklı yazıda, toplantıda konuşulanlar en ince ayrıntılarıyla verilmektedir. CHP içinde olup bitenler hem rejimimiz, hem de ümit bağlanan CHP bakımından cidden önemlidir.

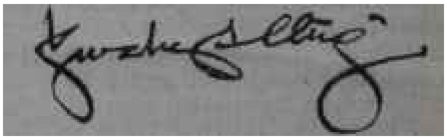
Gazetecilik mesleğinin, sorumluluk duygusuna ne derece önem veren bir meslek olduğuna bu hafta bir kere daha, kendi yazı ailemiz İçinde şahit olmuş bulunuyoruz. AKİS yazı ailesinden Teoman Erelin başına gelenler, sanırım ki çok gazetecinin başına gelmiştir.

Üzüntülü olaylar, Teoman Erelin babası Mustafa Raşit Erelin hiç beklenmeyen kaybı ile başladı. Erel, babası kalp krizi ile hastanede yatmakta iken görevi başında bulunuyordu. Erele acı haberi ulaştırmak için seferber olan arkadaşları, onu Parlâmentoda, bir partinin Meclis Grubu odası önünde bulabildiler. Erel, AKİS için önemli bir yazı hazırlamakla meşgul olduğu bir sırada babasının ölüm haberini aldı. Merhum, Sah günü yapılan cenaze törenini takiben toprağa verildi. Erel İse babasını toprağa verdikten sadece bir saat sonra masasının başına geçti ve haftalık yazısını hazırlamağa koyuldu. Babasını sadece bir saat önce kaybeden ve masasının başına geçip görevini yapan bir gazeteci.-

Bu meslek, zaman zaman, hepimiz için böyle, hoş olmayan sürprizler hazırlamıştır.

AKİS'in bu sayısı, 1966'nın son sayısı olmaktadır. Yeni yılda AKİS'çilerden bütün AKİS okuyucularına mutluluk ve basarı dilekleri...

Saygılarımla

AKİS

Cilt : XXXVII Sayı: 654 31 Aralık 1966

Haftalık Aktüalite MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Sovyetler Birliği Başbakanı Kosigin, Süleyman Demirel ile
Dostlar alışverişte görsün

Millet

Suya tirit ziyaret

Geçen haftanın ortasından bu haftanın başına, Sovyetler Birliği Başbakanı Kosiginin ve yanındakilerin "Türkiyeyi ziyaretimizden ve yapmakta olduğumuz görüşmelerden çok memnunuz" demelerinin sebebini anlamayanlar, her halde, Kosiginin Yeşilköyden ayrılması sırasında yayınlanan tebliği okuduklarında büsbütün şaşırmışlardır. Bir gazete havadisi gibi başlayıp ziyaretin haberlerini veren tebliğin o kısmında bir, havanın karlı geçtiği belirtilmemiştir. Bunu takip eden "siyasî kısım" ise "İki taraf Yakın ve Orta Doğunun bir barış ve güvenlik bölgesi olmasını samimiyetle temenni ettiklerini teyit eylemişlerdir" gibi doğrusu, her halde herkesçe pek meçhul sanılan tekerlemeleri bol bol ihtiva etmektedir. Bu tekerlemeler saymakla bitecek gibi değildir. "Devletlerin, karşılıklı münasebetlerinde iç işlerine ademi müdahale, egemenliğe saygı ve hak eşitliği prensiplerine riayet etmeleri barışçı ve verimli işbirliğinin inkişafına, milletlerarası problemlerin halime ve dünyadaki gerginliğin azalmasına yardım edecektir" lafı bir diğer tekerleme, hele "Taraflar, Avrupa güvenliği konusunda görüş teatisinde bulunmuşlar ve genel Avrupa işbirliğinin çeşitli alanlarda inkişafına her türlü imkânlarla yardım etmeğe amade bulunduklarım belirtmişlerdir" sözü başka bir kerametti̇r.

Bunun yanında, biri Sovyetler Birliği, öteki Türkiye için önemli iki konu üzerine tebliğde yer alan cümleler Vietnam hakkında Türkiyenin Rusyadan farklı ve Kıbrıs hakkında Rusyanın Türkiyeden farklı düşündüklerini ortaya koy-. maktadır. Rusya, Kıbrıs işinin gene ikili görüşmelerle halli yoluna sapılmasını bir ümitli gelişme olarak görmediğini saklamamıştır. Hattâ bu konudaki türk tezinin ne olduğunun bunca değişik tutumlardan sonra merak edildiği ruslar tarafından söylenmiştir. Gerçekten de bundan evvelki Türk - Sovyet ortak bildiri-

HAFTANIN İÇİNDEN

Çanlar kimin için çalıyor?

Metin TOKER

"Bir seçimi bir defa kazanmak, eğer o seçimlerle kurulacak iktidarın batağa sokulması peşinen kabul edilecek olursa, Türkiyede pek de zor değildir. İşte, Demirel diye, adı seçimlerden ancak bir yıl önce politika sahasında duyulmuş birisi, bir yeni partinin başında 1965 seçimlerini vurmuştur. Bu, Fransa gibi demokrasi tecrübesi fazla memleketlerde bile çok olagelmiştir. En son bir fransız Demirelin, Poujade adım taşıyan bir "meçhul şöhret'in bir seçimi tüm kazanmasına ramak kalmıştır. Hem de onun eli altında, müşterisi hazır bir partinin bulunmamasına ve adamın kendisinin seçimlere katılmamasına, hareketini sadece bir cereyan olarak tertiplemesine rağmen..

Ama işte, 19651e böyle bir ipoteğin altında kurulmuş bulunan iktidar, daha 1966 bitmeden Türkiyeyi bir hazin iflâsın eşiğine getirmiştir. Liberasyonla yapılan ithalâtın durdurulması mecburiyetinin duyulması döviz stoklarının eridiğinin ilâmdır ve devalüasyon söylentilerinin bütün tekziplere rağmen piyasayı tesiri altında tutması A.P.'ye olan güvenin iş adamları çevresinde dahi ne kadar azaldığının delilidir. İktidara gelinirken sakalı okşanmış olan irticaın ise, şimdi sakalı diken diken, kendisinden yüz çevirmiş olan Demirlin karşısına geçtiği bilinmektedir. Böyle bir durumda "Gelecek seçimlere kadar Allah kerim.. Bunlar nasıl olsa gene yutarlar. Çekerim bir iki nutuk. Patates fabrikasıyla Boğaziçi köprüsünü de vaad ettim ve nutuklarımı Cenabıhakla bitirdim mi atarım oyları tekrar cebe" diye düşünmek kısa vadede bir gerçekçi tarafı olsa da uzun zamanda bir felâket sebebidir.

Zira seçmenler uzun süre, hattâ daima yutsalar da iktisat ve maliye ilimlerine bir şeyler yutturmak, bu konularda sihirbazlıklar yapmak imkânı yoktur. Kendilerine iktisat veya maliye sihirbazı denilen kimselerin politikaları dikkatle incelendiğinde kolaylıkla görülür ki bunlar alışılagelmiş politikanın dışında bir politika izlemekle beraber son derece doğru teşhislere dayanan gerçekçi kararlar alarak başarıya ulaşmışlardır. Demirel iktidarının büyük eksikliği ise iktisadi alanda hep hatalı teşhislere kendisini kaptırmış olmasıdır. C.H.P. İktidarının ve onun Servet Beyannameleri sisteminin korkusundan milyarlarca liranın yatak altlarında saklandığı ve iktidara A.P. gelir gelmez bunların piyasada son sürat dönmeye başlayacağı hayali kof çıkmıştır. Türkiyede Başbakanlık koltuğunda sevgilisi Demirdi görür görmez Sam Amcanın kese ağızını sonuna kadar açacağı iddiası da gerçekleşmemiş, aksine, Sam Amca kaşlarını çatarak plân ve proje istemiştir. Kısa zamanda görülmüştür ki nasıl akıl için yol birse Türkiye gibi bir memleketin kalkınması için izlenecek iktisat politikası da bir tanedir ve bu, keçiyi sağlam kazığa bağladıktan sonra Allaha emanet etme siyasetidir.

Başbakan Demirel İktisatla oyun olmayacağım görüp anlamış mıdır, bilinmez. Fakat mutlaka bilmesi gereken gerçek bozulan iktisadi düzenin, peşinden, mutlaka bütün dertleri getireceğidir. Bu düzen düzeltilmediği takdirde Menderes devrinin vurgunları, karaborsası, rüşvet ve irtikâbı, onun getirdiği sınıflar, arası uçurumun genişlemesi hadisesi bir bir tekrarlanacaktır. Menderes bunları, isteyerek yaratmamıştır ki... Liberasyonun yerine özel müsaadeli bir ithalât sisteminin konulacağı yolundaki söylentiler bugün becerikli iş adamlarıyla dürüstlüğü şüpheli idaredci sınıfının ellerini uğuşturmasma vesile verse de her halde başvurulmaması gereken bir yoldur. Bu derhal karaborsayı hortlatacak ve koridorlarda iş çevirenler memleketin ticaret hayatına hâkim olacaklardır.

Bütün bunların neticesinde, hattâ bu neticenin tamamını dahi beklemeden kapımızda görünen büyük tehlike enflâsyondur. Türkiye bir acemi iktisat sihirbazının elinden, bu enflâsyon yüzünden çok çekmiştir. 27 Mayıs, bir yönü itibariyle, DP. İktidarının iktisadî fiyaskosuyla sıkı sıkıya ilgilidir. Enflâsyon, en ziyade, gerçekleri doğru olarak görmemenin ve doğru olarak göstermeye cesaret edememenin İnsanları girmeye mecbur bıraktığı kolay yoldur. Bu kolay yolun, ona sapanları nereye çıkardığının taze misali henüz hafızalarda bütün teferruatıyla yaşamaktadır. Liberasyonla ithalâtı durduran, kasasında ne döviz, ne yeril para bulunan, devlet borçlarım ödeyemeyen, avans adı altında bir sınıf memurun cebine bir kaç kuruş korken bir başka sınıf memura onu dahi veremeyen ve bu sınıfı başının çaresine bizzat bakmaya teşvik eden bir iktidarın lideri, eğer, iktisadi vaziyeti tozpembe göstermeye kalkışır ve başka bir politika takip edenlerin kurduktan eserlerin açılış törenlerini yapmasının kendisi İçin basarı sayılacağını sanarsa çanlar o zat için bütün kuvvetleriyle çalıyorlar demektir. Yapılması gereken şey, durumu doğru görüp olduğu gibi anlatmak ve gereken neyse onu yerine getirmektir.

Bunun için vakit ve fırsat henüz vardır. Fakat buna istidadı A.P. İktidarında ve onun başında arayanlar böyle bir istidadın izine dahi şu anda rastlamamaktadırlar. Belki Demirel, irtica karşısında olduğu gibi iktisadi meseleler konusunda da ateşin bacayı sarmasını beklemektedir. Öyleyse, bunda yanılıyor demektir.

Zira bu, bir ameliyatı yapmak için kangrenin daha ilerlemesini beklemek kadar günahkâr bir tutumdur. Menderes böyle bir bekleyişin kefaretini pahalı ödemiştir.

lerinde belirtilen sovyet tutumu, Kıbrısta iki cemaatin haklarım koruyacak bir federasyon fikrinin destekleneceğidir. Bugün ise Yunanistanla ikili görüşmelerin başka esasları derpiş ettiği bilinmektedir.

Vietnama gelince, 1954 Cenevre anlaşmalarına atıf yapmak, artık, karın beyaz olduğunu söylemek kadar mutaddır.

Ticarî ve ekonomik münasebetlere gelince, Demirelci Hürriyetin büyük manşetine rağmen, hiç bir yeni tesisin düşünülmediği, sadece eldeki "hazırlanması sona ermek üzere bulunan projelerin karşılıklı olarak tesbit edilen şartlar dairesinde bir an evvel gerçekleştirilmesi "-nin bir mutabakat konusu olduğu tebliğden anlaşılmaktadır.

"Donsun, kalsın!"

O halde ruslar, niçin hep memnuniyet ifade, etmişlerdir?

Bunun sebebini, bir klâsik komünist propagandasının esası bilindiği takdirde daha rahat anlamak kabildir. Ruslar mütemadiyen memnunluk ifade ederek sanki bu ziyaretten bir netice alınmış havasını yaymak istemişlerdir. Klâsik komünist propagandasının esası, bir hususun mütemadiyen söylenerek onun doğru olduğu inancının yaratılabileceğidir. Rus heyeti bunu yapmıştır.

• Aslına bakılırsa ortak bildirinin doğru bir tarafı tebliğin şu kısmıdır:

"Taraflar, Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki karşılıklı anlayışın ve itimadın kuvvetlendirilmesi için son yıllar zarfında Hükümet ve Parlâmento seviyelerinde yapılmış olan şahsî temasların faydasını memnuniyetle kaydetmişlerdir. Bununla ilgili olarak, S.S.C.B. Bakanlar Kurulu Başkanının Türkiyeye yaptığı ziyaretin bir Sovyet Hükümeti Başkanının Türkiyeye ilk ziyareti olarak Türk - Sovyet ilişkilerinin gelişmesi yolunda önemli bir merhale teşkil ettiği kaydedilmiştir."

Bir münasebetin bozulması yerine hiç olmazsa bir süre dondurulmuş halde muhafazası, elbette ki iyi komşuluk münasebetini Sovyetler Birliğinde ve Türkiyede gerçekten arzulayanların tercih ettikleri bir

C.H.P.

Ayak uyduramayanlar

"Bu satırların yazıldığı sırada Ankarada, bu satırların yazıldığı binanın bir kaç yüz metre ötesindeki bir binada, CHP Genel Merkezinde beyaz saçlı, ince yüzlü, yaşlı bir adam çile dolduruyordu. Çilekeş, CHP'-nin Genel Başkanı İsmet İnönüydü. Parti Meclisi normal toplantısına Cumartesi günü başlamıştı. O gün akşama kadar konuşulmuştu. Pazar, aynı tempo devam etmişti. Pazartesi günü öğlenin geç bir vaktine kadar gene konuşulmuştu. Salı sabahı hep konuşuluyordu. Salı akşamı da rüşlerinin ne olduğu artık pek az kimsenin meçhulüdür.

Elveda liderlik!

Toplantı, bir süredir mütemadiyen bir batağa gömülmekte olan bir genç lider adayının biraz daha saplanmasının, bir başka genç lider adayının ise biraz daha mesafe almasının sahnesi oldu. Bunlardan birincisi sinirliliği, tahammülsüzlüğü ve hırçınlığıyla ufalanıyor, ikincisi sükûneti, efendiliği ve terbiyesiyle büyüyordu. Tükenen adam Turhan Feyzioğluydu, ötekisi Bülent Ecevitti. Salı günkü toplantıda, uzun zamandır susan Nihat Erim söz alıp ta genç Genel Sekreteri "ne vakittir hasretini çektiği bir lider" ola-

İsmet inönü CHP Meclisine başkanlık ediyor
Kaptan köşkünde

konuşmalara devam olunuyordu. Bütün bu konuşmalar esnasında beyaz saçlı, ince yüzlü adam yerinden hiç kalkmaksızın bir sfenks sükûneti içinde sonu gelmeyen lâfları dinliyordu, dinliyordu. Her konuşan iki saat konuşuyor ve bu kadar uzun konuştuğundan dolayı da herkesi ikna ettiği inancı içinde, âdeta istemeye istemeye lâfı bir başkasına devrediyordu.

O akşam her şey gösteriyordu ki toplantı daha bir süre devam edecektir ve İnönü daha bir sürü lâf dinleyecek, ancak ondan sonra kendi görüşlerini -belki Perşembe, belki Cuma- söyleyebilecektir. Ama görak tarif ettiğinde Bülent Ecevit, yolunda bir mesafeyi daha katetmiş bulunuyordu. Buna mukabil Turhan Feyzioğlunun bir davranışı, Emin Paksütle Coşkun Kurcanın dışında, kendisinden yana vaziyet almış bulunanları bile hem rencide etti, hem de onları utandırdı.

Hadise, toplantıların ikinci günü cereyan etti. Konuşan, Parti Meclisinin bir milletvekili üyesi, Yaşar Akaidi. Akal gayet nezaketli bir konuşma yaptı, fakat bu arada Grup İdare Kurulunun milletvekilleri arasında ayırım yaptığını, bünyesine, Ortanın Soluna taraftar olanları almadığım, bir "bizden" ve "sizden" çekişmesi doğurduğunu söyledi.

„ Siz içerden, biz dışardan... „

Buğünlerde bir takım akıllı A.P.'-lilerin,Turhan Feyziloğlu ve takımının C.H.P. içindeki davranışlarına bakıp ta "Yahu, bu C.H.P. amma da sağlam partiymiş! Biz dışardan, Turhanlar içerden bunca uğraşıyoruz, onu hâlâ yıkamadık.." diye hayıflanmaları hiç şaşılacak bir hadise değildir. C.H.P. Meclisinin son toplantın göstermiştir ki bu takım, Kurultaydan bu yana zerrece aklını başına toplamamıştır ve üzerinde bulunduğu kaypak yoldan aşağıya doğru son sürat inmektedir. Bu inişin, kendilerinden önce kimleri nereye götürdüğünü hatırlamanın, Feyziloğlu takanı için şimdi tam sırasıdır.

Ortanın Solunun komünistlik olduğunu, seçimlerde elbette ki A.P. propaganda etmiştir. Ama o tarihte dahi bu değirmene çok C.H.P.'linin, bilerek veya bilmeyerek su taşıdığı inkâr olunmaz bir gerçektir. Bir kısım C.H.P'li sahiden endişe etmiştir, bazısı ise, Ortanın Solunun komünistlik olmadığım, fakat kendi düzenini bozacak bir sosyal düzen getireceğini bildiğinden onun tekerine çomak sokmakta menfaat görmüştür. Feyizloğlu takımı bu iki grupun da dışındadır ve ne Ortanın Solunun

Prof. Feyzioğlı

"Uslan ey dîl.."

komünistlik olduğundan veya oraya götüreceğinden bir endişe duymuştur -takımın o kadar ilmi ve irfanı vardır-, ne de şahsi menfa**at duyguları o takımın mensuplarını etkilemiştir.Feyzioğlu takımının zaman zaman -meselâ, ilk plâncılarla İnönü Hükümeti arasında çıkan anlaşmazlıkta, Kaldor Raporu hadisesinde- bugün Ecevitin anladığı Ortanın Solunun fok daha solunda yer aldığı unutulmaz.**

O halde bugün, bu takımın C.H.P. içinde oynadığı oyun nedir? Bu, başta "İstirkap hissi" olmak üzere bir takım aşağılık kompleksler ve küçük hesaplarla girişilmiş bir hizipçilik gayretinden başka hiç bir şey değildir ve fikirle uzaktan yakınından hiç bir ilgisi yoktur. Otobüsü kaçırmış olduğunu farkeden veya zanneden bir takım, bu davranışlarla otobüsü yakalayabileceği hayalindedir. Halbuki bu takımın görmediği ve bilmediği, otobüsün kendilerinden her an biraz daha fazla uzaklaştığı, kendilerinin otobüsten ve günün cereyanlarından her an biraz daha geride kaldıklarıdır.

Bir partide fikir tartışmaları ne kadar normal ve mubahsa fikirle zerrece ilgisi olmayan bir hizipçilik teşebbüsünün aynı derecede zararlı ve yasak bulunduğu C.H.P.'de her halde, hep unutulacak değildir.

Bunlar, iki gündür yapılan tenkitlerin **belki** de en hafifiydi. **Fakat,** aldığı yaralardan sinirlerinin harap olduğu anlaşılan Feyzioğlu ayağa kalktı, öfkeli adımlarla İnönünün bulunduğu yere kadar geldi ve âdeta bütün vücuduyla haykırdı:

"— Bu, hayasızca bir yalandır!"

Parti Meclisi bir anda karıştı. **Bir** Grup Başkan Vekili, haysiyetini korumakla mükellef olduğu bir milletvekilini hayasızlıkla suçluyordu. Bu, affedilmesi çok güç bir kaba davranıştı ve hareketin yersizliği Feyzioğlunun taraftarlarının bile yüzünü kızarttı. Grup Başkan Vekilinin davranışı şiddetle **protesto** ediliyordu ki İnönü, anlayan için ağır kabul edilmesi gereken şu müdahaleyi **yaptı:**

"— İşi kavgaya dökmek isteyen, haksızlığını kabul eder.."

Yaşar Akal ise, Feyzioğlunun çirkin çıkışı karşısında dahi itidalini bozmadı ve şöyle dedi:

"— Hayatımın **hiç** bir safhasında hayasız olmadım. Feyzioğlunun, bu sözü tehevvürle söylediğini kabul ediyorum."

Feyzioğlunun hazırlıkları

Daha önce denedikleri bir takım ayak oyunlarının semere vermemesinden tedirgin durumda bulunan Feyzioğlu ve takımı, Parti Meclisinin toplantısına hazırlıklı gelmişlerdi. İlk endişeleri, burada konuşulanların basına sızması konusunda oldu. Hattâ o kadar ki, bunlardan biri, Merkez Yönetim Kurulu raporunun daha önce basın ve radyoya verilmiş olmasını bile bir tedbirsizlik saydığını söylemekten çekinmedi. Buna, Genel Sekreter Bülent Ecevitin cevabı gayet kısa ve kesin oldu:

"— Biz, açıklıkta fayda görüyoruz."

İlk konuşmayı, ağzını açtığında aklının dibi görülebilen Süreyya Koç yaptı, Ortanın Solu fikrinin bazı çevrelerde yanlış anlaşıldığını, buna rağmen bu sloganı yeni lider kadronun her fırsatta kullandığını söyledi.

"— Toplantılar Ortanın Solu,kayıtlar Ortanın Solu, yemekler Ortanın Solu" diye devam eden Süreyya Koç, bir ara, oruç keyfiyle olacak, Paşaya dönerek:

"— Paşam, siz de Ortanın Solu yemeğine gittiniz mi?" deyince, Paşa hemen cevabı yapıştırdı:

"— Kırkbeş yıldır hep, yediğim, Ortanın Solu yemeğidir!"

Fakat, Süreyya Koç hiç kızarmadı. Hatta bu sefer, Ecevite akıl vermeye kalktı ve ban "tehlikeli konular"ı"es geçmesini" salık verdi.

İkinci İlginç konuşmayı, AKİS'-in "Çomakçılar" deyimine çok içerliyen Emin Paksüt yaptı. O da Süreyya Koçtan geri kalmadı ve İsmet İnönünün "Kırkbeş yıldır Ortanın Solu yemeğini yerim" sözüne, sağındakileri utançtan yerin dibine geçirten bir "Afiyet olsun" çektikten sonra,

"_ Gençlik, ye-ye müziği ile Castro'vâri sakaldan da hoşlanıyor. Madem ki gençler istediği için Ortanın Solcusu olduk, bari Genel Sekreterimiz bir de Castro'vâri sakal bıraksın. Hem,bıyığı da var" dedi.

Bu soğuk sözler, salonda buz gibi bir hava yarattı.

Toplantıların olumlu konuşmalarından birisini Turgut Göle yaptı. "Eteklerimizle taş topluyoruz" diye konuşmasına başlayan Göle, Ecevit ve arkadaşlarının çalışmalarını överek,

"— Kendi bölgemde, CHP'ye çok uzak olan gruplarda bile bir yakınlaşma var" dedi.

Ortanın Solunun en inançlı savunucularından Kemal Sarıibrahimoğlu, Ecevit ve arkadaşlarını kutlayarak konuşmasına başladı. Yeni ekibin bir "beyaz ihtilâl" yaptığını belirten Sarıibrahimoğlu, vatandaşın Ortanın Solunu benimsediğini ve bu konuda endişenin yersiz olduğunu söyledi. Bu arada, "yıldız" olmak, hiç değilse öyle geçinmek sevdasında olanları kastederek, bu tip davranışların partiyi kısırlaştıracağını belirtti,

"¬Halk, DP'yi, bir halk, bir Ortanın Solu hareketi sandığı için izledi. Onun başındakilerin yalan söylediğini anlattığımız anda halk bizimledir" dedi.

Buna mukabil Turan Şahinin, çatmadığı kimse kalmadı. Ecevitten Aksoya, birçok kişiyi suçladı. Anlaşılıyordu ki bir "Ecevitten de Genel Sekreter olur mu?" kompleksinin içindeydi. Halbuki Turan Şahin Bakan olduğunda -ve hiç de fena Bakan olmamıştır- çok kimse aynı şekilde burun kırıyor ve "Şahinden de Bakan olur mu?" diyordu.

Hiç bir şeyin yarımından hoşlanmadığını belirten Kenan Esengin:

"— Ortanın Solu bir çizgi değil, bir alandır. Biz aşırı solda değiliz, orta ile aşırı sol arasındayız. Yarım şey zararlıdır. Yarım iman, yarım demokrasi. Bu ülke bu yarımlar yüzünden iflah olmadı" dedi.

Fehmi Alpaslan ise, partiyi sosyalizme kaydırmaya çalışanların bulunduğunu söyledi. Esatoğlunun yazılarına çattı. Esatoğlu ise, "Yazdıklarımı anlasa, yanmıyacağım" diye hayıflanıyordu.

Parti Meclisi toplantısı boyunca yapılan konuşmaların en olumlusu, Nermin Abadanın konuşması oldu. Abadan, dünya meseleleri üzerinde durduktan sonra, bu meseleler karşısında Türkiyenin durumunu belirtti ve buradan da sözü CHP'ye getirerek,

"— CHP herkese şirinlik muskası veremez, sünger olamaz. Bazı sosyal grupları benimsemeliyiz" dedi.

Feyzioğlu - Akal arasındaki olayın cereyan ettiği sırada ziyadesiyle üzüldüğü görülen Hüsnü Özkan, söz sırası kendisine gelince, askerce bir konuşma yaptı:

"— Bu sabahki üzücü tartışma, kanaatimce, bir post tartışmasıdır. Kim ağır basarsa, postu kapmak için uğraşıyor. Bir zamanlar devrimci olan arkadaşlar, şimdi, Ortanın Soluna karşı çıkıyorlar. Bir milletvekilinin haysiyetini koruması gereken bir Başkan Vekili, onun haysiyetini kırıcı lâflar söylüyor. Şahsen ben, bu zatın başkanlık yapacağı Grup toplantılarına katılmıyacağım" dedi.

Feyzioğlu ise işi o kadar pişkinliğe vermişti ki, Hüsnü Özkanın bu sözlerinden alınmadı bile. Bu da yetmiyormuş gibi, cevabını da yetiştirdi:

"— İstersen gel! Gelenler bana yeter.."

Mustafa Uyar, "Ortanın Solu, adresimizdir" diye bir hikmet savurdu. Fakat bu adrese gelecek postacının, kendisini hiçbir gün orada bulamıyacağım kendisi de biliyordu.

Türk politika hayatına, "nabza göre şerbet verme"nin karşısında olarak giren Turhan Feyzioğlu, o günkü konuşmasında bol bol şerbet dağıttı. AP -CHP arasındaki iyi münasebetlere "bahar havası" denilmesine "bozulduğunu" belirterek konuşmasına giren Feyzioğlu, özetle şunları söyledi:

"— Parti imajları net olmalıdır. Buzlu cam arkasındaki görüşe vatandaş oy vermez. Bu imaj, meselelere inilince netleşir. Ortanın Solu konusunda Kurultay, kararını verdi. Tartışma bitti. CHP sağcı bir parti olmadığı gibi, solcu bir parti de değildir. Bunun dışında, CHP'inin kimliği artık, özel demeç ve özel kitaplarla değil; resmî belgelerle ortaya konulsun."

Bir sûredir böyle bir toplantıyı sağlıyabilmek için başvurmadık yol bırakmayan Turhan Feyzioğlunun, tam fırsat ele geçmişken bu derece basit eleştirmelerle ortaya çıkması, çok yadırgandı. Kendi ekibi de dahil, onun daha önceki telâşını bilenler, şaşırdılar. işte, günlerdir hazırlanan Feyzioğlu karşılarındaydı ve söyledikleri, bir incir çekirdeğini doldurmıyacak şeylerdi. Öyleyse, telâşının ve bir bardak suda fırtına koparma gayretinin sebebi neydi? Feyzioğlunu yalandan tanıyanlar, bu durumu hiç de hayra yormadılar.

Hadiselere gebe bir parti

Şu anda devam eden Parti Meclisi toplantılarının belli ettiği bir husus, CHP'nin bir takım önemli hadiselere gebe olduğudur. Parti Meclisi toplantılarında bunlar olurken

CHP Meclisi faaliyet halinde
Açık hesaplaşma

CHP'nin Rüzgârlı Sokaktaki Genel Merkezinde, gözlüklerini kalın kaşlannın üstüne kaldırmış orta yaşlı bir zat, kendisiyle görüşen AKİS muhabirine, şunları söylüyordu:

"— Bunun sür-git böyle devam etmiyeceği bilinmelidir. Bu mücadeleden taraflardan birisi galip, diğeri mağlûp çıkacaktır. Şahsî inancim: Partinin geleceği, bu mücadeleyi bizim kazanmamıza bağlıdır. Kazanacağız da... Onlar, öküz altında buzağı aramaya devam etsinler. Kendileri bilirler."

CHP Genel Sekreter Yardımcısı Dr. İbrahim Öktem, AKİS Muhabirinin, "Peki, Paşa bu konuda ne düşünüyor acaba?" sorusuna ise şu cevabı verdi:

"— Paşa da aynı düşüncede olmalı.."

İnönü, düşüncesini şüphesiz, yapacağı konuşmada açıkça söyleyecektir. Ancak Parti içinde bir avuç hizipçinin yüzünden Genel Merkezle Grup arasında bir çekişmenin yaratılması, görülmektedir ki Genel Başkanı en fazla üzen husustur. Ortanın Solunu Kurultay anlamıştır, Teşkilât anlamıştır, halk anlamaya başlamıştır. Bunun anlatılmasına devam edilmek gerekirken onun bırakılıp, yerine tezvir makinelerinin işletilmesi, bir takım şüphelerin uyandırılmasına bu defa CHP'den bıı grupun, sadece özel düşüncelerle başlaması her halde tepki yaratmayacak değildir.

Böyle gittiği takdirde olağanüstü bir Kurultayın İlkbaharda toplantıya çağırılması ve orada dana* m kuyruğunun kesin kopmasına gidilmesi ve tam bir hesaplaşmayla CHP nin yeni ve canlı yoluna çomakcısız yönelmesi büyük bir sürpriz teşkil etmeyecektir.

Sosyalistler

Kol kırıldı yen dışında

(Kapaktaki çalgılar)

TİP İstanbul Milletvekili Prof. Sadun Aren,

"— Birisi gelse sana... Yahut, misali böyle koymıyalım. Birisi gelse bana; 'sen namussuzsun, sen hırsızsın, sen yalancısın. Gel bu meseleyi konuşalım' dese; ben oturup, o adamla münakaşaya mı girmeliyim?" dedi.

Arenin, bu haftanın başında Pazartesi günü, Bütçe Komisyonuna yakın bir Meclis köşesinde AKİS'çiye verdiği bu örnek, aslında, bir sorunun cevabini teşkil ediyordu. Epey bir süredenberi çok kimsenin ve özellikle işin yüksek seviyedeki kulisini bilmeyen sosyalistlerin kafalarını kurcalamakta olan soru ise şuydu: "Yön sütunlarında açılan sosyalizm ve TİP tartışmasına TİP liderleri niçin katılmadılar?"

Aren, bu soruya cevap olarak yukarıdaki ilginç örneği verdikten sonra, açıklamasına şöyle devam etti:

TİP Ankara İL Merkezi
Et de kaynar, dert de..

"— Derginin sütunlarındaki tartışmanın sınırları ve zemini bizim dışımızda kararlaştırılmıştı. Söylediğim gibi, bana hırsızsın diyen adamla oturup uzun uzun ve başarılı olarak tartışsam bile, sağlıyâbileceğim en iyi netice, sadece, hırsız olmadığımı ispat etmek olacaktır. Avcıoğlu da, tartışmayı başlattığı yazıda TİP'i ve yöneticilerini sert şekilde itham etti ve 'gelin, oturup bunları tartışalım' dedi. Bizim programımızın Batı aktarmacılığı ve çeviriden ibaret olduğunu, hızla revizyonizme kaydığımızı, politikamızın yanlış, Parlâmentodaki çalışmalarımızın yetersiz olduğunu söyledi...'

Arenin, TİP liderlerinin tartışmaya açıktan katılmamalarının nedeni olarak söyledikleri gerçeği tam ifade etmiyebilir. Ama bu arada beliren bir nokta vardır ki bu, gerçeğin ta' kendisidir: Türk sosyalistleri bir süredenberi kendi aralarında bir savaşa düşmüşler ve birbirlerine en yıpratıcı şekilde hücum ve ithamlar yağdırmaya başlamışlardır. Bugün Türkiyede bir sosyalistin bir sosyaliste veya sosyalist grupa Demirciden veya Johnson'dan çok kızdığını söylemek fazla mübalâğa olmıyacaktir. Birbirlerini "tahrifçilik"le, "sandalye hırsı" ile, "el yargısı ile tartışmaya girmek"le -ki bu söz, halk dilinde, gerdeğe girmekle ilgili bir tekerlemeye dayanmaktadır-, 'revizyönizmle, "ihtilâl taraftarı olmak"la, "sekterlik"le suçlamaktadırlar.

Kavga epeydenberi kulisten açığa, gazete sütunlarına, açık demeçlere intikal etmiştir. TİP Genel Baş-

kanı Mehmet Ali Aybar, kısa bir süre önce, bazı sosyalistlere cevap havası içinde verdiği bir demeçte, "Türkiyede ihtilâl yolu ile sosyalizm kurulamıyacağını" söylemiştir. Aybar ve arkadaşlarını tenkit edenlerin itham dozajı da farklı değildir. Tartışmalar bu şekle, Doğan Avcıoğlunun, Hazirandaki senato seçimlerinin hemen arkasından Yön sütunlarında başlattığı ve bu yazının girişinde söz konusu olan tartışmadan sonra girmiştir. Bu mücadele, birinci plânda gösterilen bir strateji tartışmasıdır. TÎP'in karşısına geçen sosyalistler, "Bugün savaş, sosyalizm için değil, emperyalizme karşı yürütülmeli ve cephe geniş tutulmalıdır" demektedirler. Buna TİP'in cevâbı, "cephe geniş tutulursa, sosyalist mücadelenin tavsıyacağı ve dejenere edileceği" şeklindedir. Fikirler bu şekilde sunulduktan sonra ise ithamlar başlamakta, geniş cephe taraflıları, TİP yöneticilerini "sosyalizm olmadıktan sonra memleket isterse işgal altında kalsın" düşüncesini taşımakla, TİP'çiler işe diğer tarafı "bir ta kim sorumsuz kişiler, yüzde bilmem kaçlık sözde sosyalistler" olmakla ve ihtilâl taraftarlığıyla suçlamaktadırlar. Bu son itham, bazı Yüncülere göre, bir jurnaldir.

Neyi paylaşamıyorlar?

Tip yöneticilerinden Sadun Aren, AKİS'çi ile yaptığı konuşmada, bu mücadelenin zeminindeki nedenle ilgili bir soruya karşılık olarak, bütün partiler ve fikir gruplarında kişisel çekişmeler olabileceğinden bahsetti. Sosyalist cephedeki mücadelenin altında "kişisel çekişmeler"-in bulunabileceği, bir sosyalist tarafından ifade edilmektedir. Ama elbette ki, sosyalist cephedeki mücadelenin tek nedeni "kişisel" değildir. Doktriner fikir ayrılıkları, görüş farklılıkları da bunda rol oynamaktadır. Nitekim Sadun Aren, bu noktaya,

"— Dünya sosyalist partilerinin, galiba, 1960'da yaptıkları bir toplantıda, geri ülkelerde anti-emperyalist mücadelenin sosyalist mücadeleden daha ön plânda tutulması kararlaştırılmıştı. Bizi tenkit edenler içinde bu fikre samimi olarak taraftar bulunanlar vardır" diyerek değindi.

Ama, türk sosyalistleri arasındaki kavganın, büyük ölçüde bir fikir ayrılığından çok,. gelişmeye uygun bir aküm bazı kimselerin, kendi

Çetin Altan
TİP'in lâf ebesi

kadroları ve liderlikleri altında kanalize etme çabalarının yarattığı rekabete dayandığı da belli olmaktadır. Bu, 1961 seçimleri öncesinde, siyasî faaliyet için izin çıkınca, DP oylarını paylaşmak için çeşitli gruplar -bunlar sonra YTP ve AP olarak partileşmişlerdir- arasındaki çatışmayı andırmaktadır. 1961 Anayasasıyla sosyalist mücadele imkânı açılınca, çok sosyalist, "Tamam! İktidar sosyalistlerindir" ümidine kapılmış ve ortaya atılmıştır. Bu iyimserlere göre, kadrolaşıp, halka sosyalizmi açıkça söylemek kâfidir. Sosyalizm o kadar haklı, yerinde, ahlâkî, bilimsel ve doğru bir düşüncedir ki, bunu bir defa olsun duyan milyonlarca seçmen, oyunu sosyalistler lehine sandığa atıverecek ve ilk kadrolaşan sosyalist grup, hemen iktidara geliverecektir. Hattâ, bu aşırı iyimserliği bir sosyalist yazar -Mehmed Kemal-, 1966 senato seçimlerinde TİP'in büyük bir başarı kazanamaması karşısında yazdığı bir yazıda itiraf etmiştir[1]. Mehmed Kemale göre, rastladığı bir arkadaşı kendisine şunu sormuştur:

"— Ben, eğer sosyalizmi bir söyletseler, bütün halkın ardımızdan koşup geleceğini sanırdım. Sen ne düşünüyorsun?"

Buna Mehmed Kemal,

"¬Ben de öyle.." diye cevap vermiştir.

Bu iyimserlikle yoia çıkan sosyalistler, ilk önce bir tereddüt geçirmişlerdir. İyi ama, sosyalist akımın yönetici kadrosu ve lideri kim olacaktır? İşte bu soru ortaya çıktığı anda, çeşidi kadrolaşma hareketleri ve bunun normal sonucu olarak da çeşitli gruplar arasında kanal ize rekabeti doğmuştur.

Temelde yatan neden

İlk kadrolaşma, Doğan Avcıoğlunun sorumluluğu altında çıkan Yön gazetesi etrafında, Ankarada olmuştur. Doğan Avcıoğlu, Cemâl Reşit £yüboğlu, Mümtaz Soysal, Türkkaya Ataöv, Sadun Aren, Hüseyin Korkmazgil, İlhami Soysal gibi isimler bu ilk kadronun elemanlarıdır. Sonradan bu kadro, Planlamadan istifa eden uzmanlar -Osman Nuri Torun, Atillâ Karaosmanoğlu, Necat Erder- ile birleşerek, Sosyalist Kültür Derneğini kurmuştur. Bu derneğin ilk kuruluş safhasmda, "ne zaman parti olalım?" ,"ilerde, bir parti kurmaya gidilebilir mi?", "bu dernek, bir partinin nüvesi olabilir mi?" meselesi zihinleri yormuştur. Hattâ o zamanlar, Türk-İş liderlerini işin içine alarak, bir "Çalışanlar Partisi" kurmak için çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu, Madanoğlunun genel başkanlığının teklifi ile çıkan ihtilâf sonucu -eğlenceli şekilde- akim kalmıştır.

O sıralarda, 1950 öncesinde kadrolaşmış, sonra, baskı yüzünden sinmek zorunda kalmış kimseler, kendi âlemlerinde, beklemekte ve durum muhakemesi yapmaktadırlar. Ankarada Yön etrafında toplanan grupa göre, sosyalizmi kanalize etmeyi onlar, kendilerinin hakkı saymaktadırlar. Çünkü, "dünkü sosyalistler" değildirler, yutarca çile çekmişlerdir, acılara katlanmışlardır, hapse girmişlerdir. Bu kadrosun elemanları ise Mehmed Ali Aybar, Behice Boran, Adnan Cerogil, Nihat Sargın, Muvaffak Şeref gibi isimlerdir; Ankaradakiler "Parti mi kuralım, dernek olarak mı kalalım?" diye düşünürlerken, İstanbul kadrosu, 1962'de, -13 Şubat 1961'de birkaç sendikacı tarafından kurulmuş' ve fakat gelişememiş olan TtP'e, parti kurucularının daveti üzerine, iltihak etmiştir. Yönetici kadroya kavuşan TIP gelişmiş ve Ankarada Yön ve SKD -Sosyalist ,

Kültür Derneği- etrafında kadrolaşanlar treni kaçırmışlardır. Kaçırmışlardır ama, sosyalist partinin lider kadrosu olmak şansını kaybettiklerini kabul etmemişlerdir. Böylece mücadele, bugüne kadar gelmiştir. BU mücadele sırasında ilginç transferler ve safhalar görülmüştür. Meselâ Sadun Aren, Hüseyin Korkmazgil ve bir ara Yön kadrosu içinde bulunmuş olan Çetin Altan TİP'e girmişler ve eski arkadaşlarına karşı mücadele etmek durumunda kalmışlardır. Hattâ bir zamanlar Çetin Altan, bir konferansta konuşurken, İstanbul kadrosu mensuplarından Adnan Cemgil sinirlenmiş Ve,

"— Sosyalist olmayan böyle adamların ne işi var bizim aramızda? Bunlar nasıl konuşturulurlar?" diye itiraz etmiştir.

İstanbul kadrosundan Muvaffak Şeref ise, şu anda, eski grubuna karşı ve Yöncülerin paralelindedir.

Ankaralıların son hurucu

TİP gelişirken, Talât Aydemirle yakınlık kurduğu söylentisi yüzünden epey yıpranan, fakat varlığını devam ettiren Yön kadrosu, zaman zaman da TİP'e iltihak etme düşüncesine vaklaşmıştır. Hattâ bir tarihte Sosyalist Kültür Demeğinin TİP'e katılmasına karar verilmiş, iş sadece, kongre kararına kalmıştır. Ama SKD kongresi, bazı sebeplerle, bu kararı onaylamamıştır; Bu arada çıkan bir söylenti, Yön grupunun, toplu iltihak karşılığı, TİP'de etkili makamlar istediği ve bu kabul edilmediği için iltihak kararının onaylanmadığı şeklindedir.

İltihak suya düşünce, partileşememiş olan kadro beklemeğe başlamıştır. 1965. seçimlerinde TİP,. Parlâmentoya 15 milletvekiliyle gire'rek, önemli sayılacak bir başarı gösterdiği için, parti dışında kalan sosyalistler sert tenkitlerden kaçınmışlardır. Ama 1966 Haziranında yapılan senato seçimlerinde TİP'in umulan başarıya ulaşamaması, havayı birden değiştirmiştir. TİP'in Parlâmentoya girdikten itibaren stratejide ve taktikte hatalara düşmesi, Yön kadrosu için bir fırsat teşkil etmiştir, Gerçekten TİP, Aybar ve Boran gibi sert karakterli liderlerin yönetiminde toplayıcı olmaktan çok, kabuğuna çekilir bir kimlik kazanmıştır.TİP'e yaklaşmak isteyen toplumcu eğilimli çok kimse, sosyalizmin gramla tartıldığı bir ortamla karşılaşınca hoşnutsuzluğa kapılmıştır. Bu arada TİP içinde bir "Dar cephe", "Geniş cephe" mücadelesi başlamış ve Aybarın desteklediği "Dar cephe" fikri kazanmış, diğer taraf partiden -1964 İzmir Büyük Kongresinde- tasfiye olunarak, Yön grupuna yaklaşmıştır. Kaybeden "Geniş cephe" taraftarlarının istediği, şimdilik sloganın, geniş kitlelerin bilmediği ve yabancısı olduğu "sosyalizm" yerine, milli kurtuluş mücadelesi vermiş bir ülkenin insanları tarafından daha kolay anlaşılabilecek ve benimsenecek olan "yabancı sömürgecilerle mücadele" olmasıdır.

1966 senato seçimlerinde TİP'in başarısızlığı, TİP'ten tasfiye olunanlar ve Yön grupu için, "İşte bakın, biz haklı değil miymişiz?" demek için vesile teşkil etmiş ve Avcıoğlu meşhur tartışmasını başlatmıştır. Bu tartışmaya Yüncülerle, Aybar ve Behice Borana muhalif TİP'liler ve kısmen de alt kademedeki TİP'liler katılmışlardır. Ama, bu yazının başında belirtildiği gibi, TİP liderleri, tartışmaya Yön sütunlarında katılmamışlardır. Ancak bu, hiç katılmamışlardır anlamına gelmemelidir. Aybar ve Boran, parti kongrelerinde demeçlerle, Çetin Altan ise fıkralarıyla Yöncülerin şiddetle karşısına geçmişlerdir. "Sosyalist olmayan kitleleri de kapsayacak

" Ne yapsın, gâvurcuklar !„

Türkiyede sosyalist cephede bir takım çatlaklıkların olması eşyanın tabiatına son derece uygun bir hadisedir.

Türkiyede sosyalizmin nerede başladığı.' açıkça söylenebilir. Pek âlâ demek kabildir ki, C.H.P.'nin -yani, yeni C.H.P.'nin- bittiği yer sosyalizmin başladığı noktadır. Fakat bu sosyalizm nerede biter, bunu söylemek Türkiyede yasaktır. Komünistler açıkça komünist olduklarını ilân edemedikleri şiire kendilerine elbette ki "solcu" adını takacaklardır ve bu sıfat hem gerçek sosyalistleri, hem komünistleri kapsadığından davranışlardaki çelişmeler zihinlerde karışıklık yaratacaktır.

Sosyalizm her yerde bir "aydın hareketi" olarak başlamıştır ve sosyalist fikirler, hattâ bazısı çok varlıklı aydınların çevresinden topluma yayılmıştır. Sosyalizmin ortamını bütün toplumlarda aydınlar yaratmışlardır. Menfaatleri sosyalizmde olan kütlelere bu inancı onlar vermişlerdir. Ortam yaratıldıktan son radır ki bu Ancak komünist ihtilâllerdir ki bir sosyalist ortama lüzum görmeksizin "emekçi" adını verdikleri kütleleri harekete geçirmişler ve onlarla darbe yapmışlardır. Bu, Rusyada böyle olmuştur, Çinde böyle olmuştur. Buralarda komünizmin "sosyalizm" adını taşımasına bakılmamalıdır. Komünizmin olup olacağı oralardaki sistemden ibarettir. Bunun sosyalizm olduğu, bir gün gelip "herkesin gücü kadar çalışacağı, ihtiyacı kadar alacağı" ve ona komünizm denileceği sadece, atın burnu ucuna asılmış bir havuçtan ibarettir.

Türkiyede batılı mânada bir sosyalizmin ortamı var mıdır? En varlıksız emekçi kütlelerin, bırakınız, solun neresinde olduğu meçhul T.İ.P.'i, ama C.H.P.'ye bile A.P.'yi tercih ettiği bir memlekette sınıfların kendi menfaatlerini kavradıkları söylenebilir mi? Bunu bilmeyen sınıf hangi maksat için örgütlenebilir? Birerle kol nizamında sandık başına götürülmek için, mi? Türkiyede elbette ki sosyalizm, önce umacı olmaktan çıkarılacak, ondan sonra gerçek müşterisini bulacaktır. Sosyalizmin umacı olmaktan çıkarılması ise, bu demagoji tufanı içinde bütün ilerici, aydın kuvvetlerin desteğine muhtaç bir çabadır.

Bunu sadece T.İ.P. denilen karışık partinin başındaki bir avuç megalomanın başarabileceğini ummak, eğer "solcu"luktan maksat batılı sosyalizm ise pek fazla hayal etmektir.

bir cephe" tezi, "sadece sosyalistler! İsterlerse, diğerleri de onlara yardım edebilirler" tezinden ağır basmıştır. Bunun sonucu, TİP liderlerinin, politik bir davranışla, tartışmanın dışına çıkmaları, dergi ve gazete sayfalarında ileri sürülen tenkitlere değil, kulislerdeki söylentilere cevap vermeleri olmuştur. Meselâ Yöncüler, "ara tabakaların, yani memur ve subayların da devrimci ve sosyalsit mücadeleye büyük katkıları olabilir" demişlerdir. Aybar buna, "tepeden inme sosyalizm olmaz" diye cevap vermiştir. Yöncüler, "emperyalizmin koyduğu politik engeller kırılmadan sosyalist parti,gelişme kaydedemez. Önce emperyalizme karsı birleşelim" demişler, TİP liderleri ise, "demokrasi dı-91 mücadele mi isteniyor?" diye sormuşlardır. Bu arada iki taraf da büyük çelişmelere düşmüştür. Örneğin TİP'i tenkit edenler, TİP yöneticilerinin sekter davrandıklarını da iddia etmişler, revizyonist olduklarını da iddia etmişlerdir. İşçi sınıfının tarihî öncülüğünden söz eden TIP ise, başlıca yöneticileri sosyalist aydınlar olduğu halde, ara tabakaların sosyalizme hizmet, hattâ öncülük edebileceğini kabulden kaçınmıştır. Gerçi Sadun Aren, AKİS'çiye,

"— İşçi sınıfının öncülüğünden kasıt, tarihi ve sınıfsal öncülüktür. Ara tabakalardan gelenler, kişisel olarak öncü olabilirler" demiştir ama, bu açıklamanın, herhalde, daha önce ve tartışma kızışmadan, çok kimsenin duyacağı biçimde yapılması gerekirdi.

TİP'te son durum

Cimdi TİP, bir büyük kongre geçirmiştir. Bu kongrede Aybar ve arkadaşlarının görüşleri tekrar onaylanmıştır ve eski Genel Yönetim Kurulu -aşağı yukarı- aynen seçilmiştir. Kongrede alınan önemli bir karar, Genel Merkezin İstanbuldan Ankaraya nakli karan olmuştur. Bu arada olan, İstanbul grupu mensuplarından Parlâmentoya giremiyenlere olmuştur. Onlar -Adnan Cemgil, Yılmaz Halkacı, Cenani Güngör gibi- Merkez Yönetim Kurulundaki yerlerini kaybetmişler; Tarık Ziya Ekinci, Şaban Erik, İbrahim Çetkin gibi Ankaralılar ise Merkez Yönetim Kuruluna girmişlerdir. Ama bu,

Sadun Aren
Paratoner

büyük bir değişiklik değildir. Çünkü TİP'i fiilen idare edenler -Meclis koridorlarıdaki sırayla yürüyüşlerinden de belli olduğu gibi- Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Sadun Aren ve -Genel Yönetim Kurulunda olmadığı halde- Çetin Altandır.

Sosyalist cephedeki ayrılık, şu görünüşe göre, daha bir süre devam edeceğe benzemektedir. Aybar, "Türk sosyalizmini A'dan Z'ye kadar TİP yazacak" dedikçe, diğer gruptakiler hop oturup hop kalkmakta, "Hayır, biz yazacağız" anlamına gelen davranışlara girmektedirler. Ama aldıkları cevap, "Dışarıdan gazel okumayın" olmaktadır.

Madenler

Geldi borun pazarı

Tam yüz yıldanberi sürüp gelen bir sömürme mekanizmasının en yeni tertipleri, özellikle şu son günlerde, Ankarada bazı yüksek politikacıların kulislerini istilâ etmiş bulunmaktadır. Türkiyenin yeraltı zenginliklerine el koyarak, sömürme faaliyetini çeşitli oyunlarla sürdürmek isteyen çok eski ve tanınmış bir yabancı firma, bu son teşebbüsünde de başarıya ulaşabilmek için, aklın alabileceği hiç bir fedakârlıktan kaçınmayacak bir havaya girmiştir.

Boraks madenleri monopolünü elinde tutan ünlü "Borax Consalitated Limited" firması, Türkiyede kurmuş bulunduğu "Türk Boraks Madencilik Anonim Şirketi" aracılığıyla, Batı Anadolunun, toplamı 100 milyon tonu geçen bor cevheri rezervlerine el koymak için son hamlesine girişmiştir. İlgililerin ve yetkililerin, bilerek veya bilmeyerek, bu oyuna âlet olmak üzere bulunduklarını gösteren belirtilerin çokluğu, dikkatlerin bu konuya bir kere daha çekilmesini zorunlu kılmaktadır.

Boraks, -asitborik ve diğer müştaklarının imâl edilmesinde kullanılan bor madeni-, ticari niteliği ile, 1850 yılındanberi, Bandırma yakınlarındaki Sultançayırı ocaklarından üretilmektedir. 1850 yılını izleyen onbeş yıl içinde, cevherin önemini ve zenginliğini gören "Compagnie Industrielle des Mazures" adındaki bir fransız firması, 1865 yılında Sultançayırı madenlerinin imtiyazını ele geçirmiştir. Fakat, daima

Mahkeme eliyle aldığımız tekzip

İnfazlar

Aydemirin Hatıratı,

Akis dergisi yazı işleri Müdürlüğüne, Akşam Gazetesinde yayınlanan Talat Aydemirin hatıraları ile ilgili olarak Derginizin 22.ekim.1966 tarihli nüshasının 12. sahifesinde bazı yanlışlıklar ihtiva eden bir yazı yer almıştır. Yazının şahsımla ilgili kısmında Metin Aydemir Akşam gazetesine babasının hatıraları diye bir takım yazılar satmıştır. Akşam gazetesi bunları eski yazı işleri Müdürlerinden doğan özgüdene derleyip toplaması için vermişti. yazıların gerçekten derlenip toparlanmaya şiddetle ihtiyacı vardı doğan Özgüden bunların yanma, megalomanyak Albayın Mamak mahkemesinde yapmış olduğu savunmayı da kattı ve bütün bunlardan bir hatıra çıkardı. Denilmektedir.

Aydemirin hatıraları tarih sırasına göre muntazam olarak yapılmış 4 defter ile kendi sesinden doldurulmuş 2 banttan ibarettir. Ayrıca hatıralarda bahsedilen olaylarla ilgili birçok vesika ve fotokopi mevcuttur. Hatıratın yayınlanması talat Aydemirin vasiyetidir. Bu vasiyet gereğince Aydemirin hatıraları

varisleri tarafından geçen yıl Genel yayın müdürü bulunduğum Akşam Gazetesine teklif edilmiş yaptığım incelemeler sonunda bu yazıların talat aydemirin el yazısından çıkmış olduğunu tesbit ettiğim ve yayınla» nabileceğini bildirdiğim halde gazete sahipliği o zaman bazı sebeblerle hatıratın yayınını uygun görmemiştir.

Bu yıl Ağustos ayında Malik Yolaç hatıraların yayınına bizzat talip olmuş ve Aydemir varisleri ile ak şam gazetesi arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Hatıra kronolojik sıraya göre tarafımdan tefrika haline getirilmiş Aydemirin yazılarına tam manası ile sadık kalınarak hiç bir katkıda bulunulmamıştır. sadece hatıratın çok uzun olması dolayisiyle bazı detay ve tekrarlar özetlenmiştir. derginizde iddia edildiği gibi Aydemirin hatıraları diye bir takım yazılara mamaktaki savunmasını da katarak bir hatırat imal etmiş değilim.

Gazetenin politikası ve yönetimi ile ilgili görüş ayrılığı dolayisiyle Akşam Gazetesi Genel Yayın Müdürlüğünden istifa ettikten sonra Aydemirin hatıraları tarafımdan gazete sahibine teslim edilmiş yazdığım tefrikaların iki sureti de Akşam Gazetesi sahibi Nur Okten ile Aydemirin varisleri tarafından incelenip imzalanmak suretiyle aslına uygunluğu onaylanmıştır.

Akşamdan ayrılmamdan sonra hatıratın yayın tarihi ve şekli Malik yolaç tarafından kararlaştırılmıştır. Menderesin idamı ile ilgili Aydemirin notları ise hatıratın kronolojik sırası içinde yer almamakta, ayrı bir kağıtta Aydemirin bizzat kendi el yazısı ile yazılarak varislerine bırakılmış bulunmaktadır. bu yazının bağımsız olarak birinci sahifeden yayınlandığı tarihte Akşam Gazetesi yöneticileri tarafından kararlaştırılmıştır.

Saygılarımla,

Doğan Özgüden

K u l a ğ a K ü p e . . .

Kitap adı

Helâl Bayarın kitabının adı: Ben de yazdım!
Tam, dilin ucuna gelen lâf: Hah, bir sen eksiktin!

olduğu gibi, ingilizler, bu imtiyazı fransızların elinden alarak, 1887 yılından itibaren maden sahalarının sahibi haline gelmişlerdir. "Borax Consalitated Limited" firmasının elinde uzun süreler kalarak, dünya piyasalarında bir monopolün yaratılmasına vesile olan cevher yataklarımız, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununa dayanılarak ve bu kanundan yararlanmak amacıyla kurulan bir paravan şirket halindeki "Türk Boraks Madencilik Anonim Ortaklığı"na devredilmiştir. Şirketin adının başında bulunan "Türk" kelimesi, "Türk Petrol", "Türk Pirelli", "Türk Philips" örneklerinde olduğu gibi, göz boyamak için yaygın şekilde kullanılan ve türklükle, Türkiyeyle hiç bir ilgisi bulunmayan bir "paravan kelime"den ibarettir.

Yağma var!

1890 yılına kadar, sadece türk bor cevherlerini işleten firma, bu tarihten itibaren Güney ve Kuzey Amerikada da cevher yatakları ele geçirerek, faaliyetini genişletmiştir. 1927 yılında, Amerika Birleşik Devletlerinde keşfedilen cevher yataklarından sonra, üretimini 1 milyon tonun üzerine çıkaran bu firma, Türkiyedeki üretimini ise, 3 bin tona kadar düşürme yoluna gitmiştir. Yavaş tempolarla düşen üretimin, 1950 yıllarında, rezervlerin tükendiği gerekçesiyle, tamamen durdurulduğu görülmektedir.

Mehmet Turgut
Devlet;malı deniz...

Bu taktikteki amaç açıktır. Türkiyedeki yataklar ilerdeki bir kriz için rezerv halinde muhafaza edilmek istenmektedir. Ayni oyunun, petrol konusunda, başka yabancı şirketler tarafından daima oynanmakta olduğu bilinen bir gerçektir.

Yine, ayni oyunun kurallarına riayet eden firma, bu arada hiç bir yeni arama faaliyetinde bulunmamıştır. Fakat buna karşılık, özel kişilerin buldukları bor arama ve işletme ruhsatlarını, bedeli ne olursa olsun, satın almaktan da geri kalmamıştır. -Meselâ, DP'li Sanayi Bakam Sıtkı Yırcalının kardeşi Sırrı Yırcalinin Eskişehir civarındaki işletme ruhsatlarını satın almaları gibi-. Bu sahaların satın alınmasında, sahiplerine bu işle bir daha iştigal etmemek gibi şartlar kabul ettirilmiş ve ele geçirilen sahalar, işletilmemek amacıyla, kendi haline terkedilmiştir.

Bandırma yakınındaki Sultançayırı mevkiinden sonra Emet ilçesinin Hisarcık bölgesinde bulunan ve 16 milyon ton tahmin edilen bor cevheri yataklarım ele geçirmek isteyen firma, 10 Eylül 1957 tarihinde, Etibanka 66 sayfalık bir dilekçe - rapor vererek, bu konudaki görüşlerini açıklamıştır. Bu rapora göre, firmanın iddiası özetle şudur: Türkiyenin bor cevherleri dünya piyasasındaki rekabete asla karşı koyamaz. Eğer bir rafineri tesisi kurulmak isteniyorsa, küçük bir kuruluşla yetinilmelidir. Rafineri kurmak yerine, ham cevher ihracı daha rantabldir. Bunu da, ancak kendileri, yani firma yapabilir. Ortaklıktaki çoğunluk payının kendilerine, yani firmaya tanınması kaydıyla kurula» cak bir firma aracılığıyla, yılda en fazla 20 bin ton ham cevher ihracı mümkündür. Türkiyenin, gelecekte 30 bin ton cevher ihracı sadece hoş bir sürpriz sayılmalıdır.Çünkü bu, imkânsızdır!

Siyasî baskı denemeleri

Etibank da bu arada, bazı sahaların ruhsatlarını alırken, "adı türk, kendisi yabancı" şirketin şikâyeti üzerine, ilgililerce bu sahaların "bor" sahası değil, "bor tuzları" sahası olduğu iddia edilmiştir. İşin içinden çıkabilmek için, Meclisten,

kanunu tefsir eden bir karar çıkarmak zorunda kalınmıştır.

Etibanka duyulan düşmanlığın nedeni açıktır. "Türkiye bor cevheri ihraç edemez" diye raporlar verilmesine rağmen Etibank, 1958 yılında 1521 ton bor cevheri ihraç ederken, bu miktar 1965 yılında 70 bin tonu aşmıştır. Özel teşebbüsün ihracı ile birlikte, 1966 yılında, 200 bin ton bor cevheri ihracı Öngörülmektedir.

İş bununla da bilmemektedir. Plânın 20 bin tonluk bir boraks rafinerisi kurulmasını öngörmesi üzerine, ayni çevreler, böyle bîr kuruluşun türk ekonomisine zarar vereceğini iddia ederek, Plânlamanın Özel İhtisas Komisyonunu bu kararından vazgeçirmeye çalışmışlardır. Fakat, plânda yer alan bu rafinerinin kurulması kesinleşince, Batı blokundaki firmalardan hiç birisi, "Borax Consalitated Limited"in kurduğu monopol ve baskı korkusu ile, ciddi bir teklif vermemişlerdir. "Daha iyi etüdler yapılması" gibi telkinlerle siyasi baskılar yaratılmış vb mesele tam iki yıl bekletilmiştir. Siyasi baskının, orta halli bir teklif veren Polonya firmasının faaliyetini önlemek amacını güttüğü de ayrı bir gerçektir.

Daima denenen baskı yoluyla isteklerini elde edemeyen çevreler, bir başka yolu denemeye girişmişlerdir. Ton fiyatı 42 dolar olan cevherin fiyatını 20-22 dolara düşürerek, Türkiye cevherleri arasında suni bir rekabet yaratmışlardır.

Boraksın füzelerde katı yakıt olarak kullanılmasının mümkün olmasından sonra ise, boraks etrafındaki mücadele hız ve şiddet kazanmıştır. Doğu bloku ülkelerine stratejik maddeler satmayı engelleyen COCOM, sadece ham maddelerin satılmasını önlediği için,''adı türk, kendisi yabancı" firma, kendi ülkesinde rafine ettiği türk cevherlerini istediği yere satmakta bir sakınca görmemiştir. Türkiye ise, uzun yıllar, böyle kârlı bir işten mahrum edilmiştir.

6224 sayılı Yabana Sermayeyi Teşvik Kanunu, "memleket ekonomisi yararına çalışan, özel teşebbüs niteliğindeki ve monopol karakteri olmayan" firmaları korumak istediği halde, tamamen bir monopol durumunda olan sözü geçen firma da, ayni kanundan yararlanmanın yollarını, nasılsa, bulabilmiştir. Bu sayede, 15 bin tonluk bir rafineri kur» ma izni de ele geçirmiş bulunduğu halde, bugüne kadar bu rafineri yapılmamıştır. Üstelik bu firma, ikinci bir taleple ve 100 bin tonluk yeni bir rafineri kurma teklifiyle ortaya çıkmıştır. Bu yeni talep reddedilmiştir.

Etibank Genel Müdürlük binası
Açık pazar

Üst plânda fiskos

"Firma, tahminen 320 kadar maden sahasının arama ruhsatlarım son yıllarda ele geçirmiştir. Bunlardan, rezerv tahminleri 100 milyon ton kadar olan sadece 6 adet sahanın işletme ruhsatını almak için de, altı ay kadar önce resmen müracaat etmiştir. Garanti Bankası Genel Müdürü Cabir Selek ve maden mühendisi Fâlih Ergunalpin yürüttükleri iddia edilen bu müracaatların en yeni safhası cidden endişe uyandırıcıdır. Bir seminer vesilesiyle bir süre önce İstanbula giden Başbakanlık Müsteşarı Munis Faik Ozansoy ile firmanın ilgililerinin çok özel bir şekildeki konuşmalarından sonra olayların gelişmesi hız kazanmıştır. Enerji Bakanı Ibrahim Derinerin, Bakanlık Maden Dairesine kadar bizzat giderek, ilgili dosyayı incelemesiyle Ozansoyun İstanbul temasları arasında ilişki kuranlar çoğunluktadır.

Türkiyedeki istihsâl kapasitesi yılda 3 bin ton civarına kadar düşmüş bulunan bir firmaya, kırk yıllık bir süreyle, 100 milyon ton miktarındaki bir rezervin imtiyazını vermek, doğrusu, akıl dışı bir tutumdur. İşletme imtiyazı verirken, tanzim edilecek şartnameye gerekli kayıtlar koymak suretiyle, azamî 10 milyon tonluk bir imtiyaz verilse dahi, geri kalan sahaların "millî rezervler" meyanında muhafazasının gereği açıktır. Mevzuatın yetersizliği gibi bir mazeretin kabulü imkânsız olduğuna göre, ihtiyaç halinde, yeni bir kanunun Meclislerden geçirilmesi de pekâlâ mümkündür.

Sanayi Bakanı Mehmet Turgutun, Türkiyenin toprakaltı zenginliklerinin muhafızı durumunda olan bütün yüksek memurları çeşitli yollardan görevlerinden uzaklaştırması, yabancı firmaları cüretlendirmiştir. Çünkü yabancı firmaların başlıca telkinleri zaten bu noktada toplanmaktaydı. AP İktidarının bu eğilimi, Türkiyenin yeraltı zenginliklerinin, boraks konusunda olduğu gibi, bazı özel çıkarlar lehie yabancı sermayeye terkedilmesini gerektirmektedir. Ancak, gündengüne bilinçlenen kamuoyu, AP İktidarının önünde büyük bir engeldir.

XIII

Yorgan gitmediğinden kavga bitmiyor — Sunayın Orduya bir tamimi — Komitede "bir kısım basın"dan şikâyetler başlıyor ve Özdağ bir gün İsmet Paşanın evine geliyor — Çalımlı Komitecinin Tokyoda yazdığı mektup ve aldığı cevap —"Bâbıâliden de geçeceğiz" — Menderes gibi düşünenlerin Menderesten değişik metodları.

Alpaslan Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığından alınması M.B.K. içindeki bir grupun öteki zaferini teşkil etti ama mücadeleye son vermedi. Hattâ aksine, mücadele daha da şiddetlendi ye sanırım o tarihten itibaren karşılıklı olarak tasfiye plânlan yapılmaya başlandı.

Türkeşin asli M.B.K. içindeki bir grupun öteki üzerindeki zaferini teşkil etti, zira Türkeşçiler ne zaman şeflerinin Başbakanlık Müsteşarlığı tenkit olunsa derhal iki misalle ortaya çıkıyorlardı: Cemal Madanoğlunun ve Osman Köksalın durumu. Madanoğlu Ankara Komutanıydı ve bu sıfatıyla emrinde birlikler tutuyordu. Köksal ise Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayının başında bırakılmıştı, üstelik Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği görevi de kendisine verilmişti. Türkeşçiler diyorlardı ki:

"— Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığını bırakması mı isteniliyor? Tamam! O takdirde Madanoğlu Ankara Komutanlığını terkeder, Köksal da Muhafız Alayıyla ilişkilerini keser.."

Madanoğlu ile Köksalın görevlerini muhafaza etmelerine rağmen Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığından alınması ilk kuvvet çatışmasını Gürsel Grupunun kazandığını gösterdi ve doğrusu istenilirse memlekette bir ferahlık uyandırdı. Zira Türkeşin davranışları, hareketleri, tertipleri, onun iki sözcüsü Muzaffer Özdağ ile Numan Esinin oradaki, buradaki konuşmaları endişe yaratmaya başlamıştı ve demokratik rejime dönüşü bekleyenleri tedirgin ediyordu. Şimdi, Kudretli Albayın prestijine Komite içinde, Komite tarafından böylesine ağır bir darbenin indirilmesi havanın yelkenleri tekrar başka istikamette, demokratik rejime dönüşün şampiyonu olan İsmet Paşanın arzuladığı istikamette doldurduğunu gösteriyordu. Aslına bakılırsa geniş halk tabakaları için beklenen ve hasreti çekilmeye başlanan sistem, demokratik veya değil, sivil idareydi. Askerî idare, İhtilâlin Üçüncü, dördüncü ayında bünyesindeki hastalıkları Türkiyede de su yüzüne çıkarmaya başlamıştı ve halk artık üniformalılara eskisi gibi çok sempatik gözle bakmıyor, Ordu lehindeki gösteriler veya hareketler daha ziyade suni tertiplerin neticesi oluyordu. O günlerde Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay tarafından yapılan ve gazetelerde açıklanan bir tamim son derece ilgi çekicidir. Orgeneral Sunay bu tamiminde "adetleri pek mahdut da olsa" bir kısım askerî şahısların halkla olan münasebetlerinde arzu edilmeyen taşkın hareketlere tevessül ettikleri haberlerinin alındığını bildiriyor ve bunları hizaya davet ediyordu.

Bana anlatılan, bu tamim Genel Kurmay Başkanının inisyatifi üzerine değil, M.B.K.'nin bir karan gereğince yayınlanmıştı. Sırtında üniforma taşıyan bir takım kimseler -bunların adetleri, tamimde söylendiği gibi öyle pek mahdut değildi- bilhassa kalabalık yerlerde, hele akşamları, içkili mahallerde hiç hoşa gitmeyen davranışlarda bulunuyorlar, bazen, üniformalı amerikalılar kadar sevimsizleşiyorlar, sivil halkın burnunu bükmesine sebep oluyorlardı. Başka üniformalılar, İhtilâlin icabı, sivil görevlere getirilmişlerdi. Bu sıfatlarıyla, her gün halkla temas halindeydiler. Çoğu kaba, haşin ve müsamahasız davranıyordu. Bir küçük kısmı ise -bakınız, onlar gerçekten küçük kısımdı- bu vaziyetlerinden şahsî menfaatler sağlamak için istifade yolundaydılar. Bütün bu konularda, yurdun dört bir tarafından M.B.K.'ne şikâyetler yağmıştı. Bunun üzerine Komite, bir vaziyet almayı kararlaştırmıştı.

Elbette ki bu şikâyetlere karşı, Komitede, "Türk subayı öyle şey yapmaz" demagojisi hâkim Olabilir, bunlar "kuyruklar"ın veya "iktidara konmak arzusuyla yanan Halkçılar"ın iftiraları sayılabilirdi. Fakat öyle olmamıştı. Komite içinde aklı başında bir grup durumun gerçekten bu olduğunu kabul etmişti. Halk ile Ordunun münasebetlerinin ılık ve samimi kalması İhtilâlin sükûnet içinde sivil rejime dönmesinin başlıca şartıydı. 27 Mayıs sabahı saat üç ile altı arasındaki operasyonu Üniformalılar yapmıştı. Ama 27 Mayıs, esas itibariyle bir gençlik, hatta halk hareketiydi ve onun öyle kalması memleketin menfaati icabıydı. Nitekim kısa bir süre sonra askerlerin sivil görevlerden alınması muamelesi de başladı.

Üniformalıları halkla münasebetlerinde hizaya davet eden tamim, bu düşüncenin mah-

Alpaslan Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığından alınması bu grup için bir darbe teşkil etti ama 141er diye bilinen zümreden bazıları faaliyetlerine aynı hızla devam ettiler. Bunlar gençlerin arasına, gazeteciler çevresine, ordu içine giriyorlar, tasarladıkları hareket için kendilerine destek olacak yan kuvvetler arıyorlardı. Yukardaki resimde Türkeş, Başbakanlığın merdiyenlerinden inmektedir.

sulü oldu. Halbuki Komite daha da akıllıca davransaydı ve balayı havası devam ederken iktidarı sivil idareye devretmenin çaresini bulabilseydi bir soğukluk hiç belirmeyecekti.

O günler Komitenin hoşlanmadığı, hiç hazzetmemeye başladığı başka bir mesele, gene "bir kısım basın" diye anılan gazete ve der**gilerin** yayınlarıydı. Bunlar, acı tesadüf, Menderesin de hoşlanmadığı, hiç hazzetmediği gazete ve dergilerdi. Tabii Akisti, Cumhuriyetti, Milliyetti, o sınıf yayın organlarıydı. Bunlar, gene acı tesadüf, Menderesin de hoşlandığı, pek hazzettiği gazete ve dergilerin aksine, M.B.K. ni, onun üyelerini şişirip göklere çıkarmıyor, onlara "Canlanmak için sizi bekleyen bu topraklar.." diye başlayan ve "Mutlaka iktidarda kalmalısınız.." diye biten medhiyeler kaleme almıyorlar, aksine, gerçeklere dayanan tenkitler yapıyorlar, samimî fikirlerini, görüşlerini söylüyorlardı ve bunlar aydınlar, gençlik, umumî efkâr üzerinde tesirli oluyordu.

Bu, "Canlanmak için sizi bekleyen bu topraklar"ın bir eğlenceli hikâyesi vardır. Onu anlatmalıyım.

Söz, Suzan Sözenindir. İhtilâlden sonra Menderesin Başbakanlıktaki kasası açılmış ve içinden, eski Başbakanın "ilgi çekici" bularak sakladığı mektuplar, vesikalar, hatta, mahiyeti bir türlü anlaşılmamış meşhur kadın külotu çıkmıştır. Bunların bir kısmı, Menderesin nasıl bir adam olduğunun belirtilmesi için o günler el altından basına da aktarılmıştır. Biz de bazılarını yayınladık. O Babıâli kalemlerinin mektupları vardı, iğrenmeden okumak kabil değildi. Bunların sahiplerinden çoğu bugün bambaşka türküler çalmaktadırlar ama hangi yazının altında o imzalardan birini görsem aynı iğrenme hissi içimi hep doldurur.

Suzan Sözenin mektupları edebî ve ateşliydi. Bir tanesinde şöyle diyordu :

"Yürüyorduk.. Deniz kenarı. Bir gece.. İkinci Cumhuriyet demiştin. Doğru.. Canlanmak için seni bekleyen bu topraklar. İkinci Cumhuriyet. Her sahifesi, her satırı ismini taşıyacak bir destan."

Menderesi batıran bu edebiyat, İhtilâlin Üçüncü ayında bir kısım M.B.K. üyesini büyülüyor ve bunlar o büyünün tesirinde, aynı masalı okumayan basın mensuplarına fena halde kızıyorlar, hatta onlara kargı tehditler bile savuruyorlardı. Bunlardan Muzaffer özdağın bir gün gelip, beni İsmet Paşaya şikâyet ettiğini bilir misiniz?

Tarih, 20 Ekim 1960. Bir kaç gün önce İsmet Paşadan Muzaffer Özdağ adına randevu istenmiş, İsmet Paşa da o Perşembe, saat 11'i vermiştir. Özdağ 11'de, Ayten Sokaktaki eve geliyor ve 12'ye kadar kalıyor. İsmet Paşanın bu ziyaretten sonra kendi küçük acendasına düştüğü not şu:

"Saat 11. Muzaffer Özdağ. Sa. 12'ye kadar. Çok enteresan. Akise aleyhtar. Demokrasi vasıta-Dava Türkiye."

Muzaffer Özdağ İsmet Paşaya fikirlerini anlatmış**. O günler küçük dağların yaratıcısı**

olan genç yüzbaşı fikirlerini her fırsatta herkese anlatmaktaydı ama, her halde İsmet Paşadan hiç bir cevap gelmemiş olması Türkeşin sözcüsünü tedirgin etmişti ve bu parlak görüşleri hakkında ihtiyar liderin ne düşündüğünü bizzat öğrenmek istemişti.

Muzaffer Özdağ kendisi için asıl meselenin Türkiyenin "çağdaş uygarlık düzeyi"ne çıkarılması olduğunu söylemiş. İsmet Paşa kendisi için de meselenin bu olduğunu bildirmiş. Fakat Özdağ, bunun demokrasiyle olamayacağı tezini savunmuş, merhalelerin atlanması gerektiğini, ondan dolayı da oya dayanmayan bir sistemin uygulanması mecburiyeti bulunduğunu iddia etmiş. Başka yerlerde söylediği gibi şimdiye kadar hiç bir ihtilâlin Türkiyede başarıya ulaşamamış olmasını metoddaki yanlışlıklara verdiğini anlatmaya çalışmış. Kısacası, hoplamak, zıplamalı bir kalkınmanın taraftarı olduğunu açıklamış. '

Sonradan İsmet Paşa bunu anlatırken ilâve etti:

"— Tabii bu kalkınmayı da ancak kendilerinin, kendi usulleriyle yapacaklarından emindi."

İsmet Paşa Özdağa demiş ki :

"— Memleketin işleri çocuk oyuncağı değildir. Alınacak yolun düzlükleri vardır, dönemeçleri vardır. Arabanın süratini ona göre âyarlamak lâzımdır. Sen arabayı alırsın, başlarsın son sürat sürmeye, sonra birden bir dönemeçte karşına toslarsın, memleket bir anda yarım asır geriye gider."

Özdağ bu fikre katılmamış. Davanın Türkiye olduğunu, demokrasinin sadece bir vasıta sayılması gerektiğini söylemiş. Bu arada, demokrasinin tek vasıta olduğunu savunan Akisi tenkit etmiş, gerek kendisi, gerekse onun gibi düşünenlere karşı sert yazılar yazdığım için benden dert yanmış, müsamahalarının suistimal edilmemesi tavsiyesinde bulunmuş, çalımlı çalımlı konuşmuş.

"___Biz İhtilâli sadece bir idareci takımına karşı yapmadık. Biz ihtilâli, memleketi bir türlü çağdağ uygarlık düzeyine çıkaramayan politikacılara karşı yaptık. Eğer iktidarda siz bulunsaydınız, biz ihtilâli gene, size karşı da yapardık.." demiş.

İsmet Paşa çalımlı gencin yanağını okşamış ve ona :

"— Sen bana karşı zor ihtilâl yapardın. Ben memlekette bir ihtilâlin ortamını yaratırmıydım ki?" cevabını vermiş.

Muzaffer Özdağ benden, kendisine hak vermeyen diğer gazetecilerden şikâyette devam etmiş, basın müessesesinin durumu aleyhinde konuşmuş, "siz ne derseniz deyiniz, biz bildiğimizi yapacağız" demeye getirmiş. Ama bu arada, İsmet Paşanın ne diyeceğini de tam açıklıkla öğrenmiş olmuş.

Bu Muzaffer Özdağ bir garip adamdı. Uzun aylar sonra, 14'ler Hadisesi olup bittiğinde ve Özdağ Tokyoya sevkedildiğinde, bir bayram, kendisinden söyle bir tebrik mektubu alacaktım :

18 Mart 1961

"Sayın Metin Toker

Bayramın yuvanıza ve Akis ailesine mutluluklar getirmesini dilerim.

Şekil ölçüleri ile batılı derginiz Tokyoda en tatlı meşgalemiz oluyor.

Sanatkârane ve aydın bir kalemden çıkan yazılarınızı okuyorum.

Siyasî disiplininiz içinde görmediklerinizi düşman saymakta ve yermekte Moskova-Roma ulemasından daha başarılı olduğunuzu hayranlıkla müşahede ediyorum.

Yalnız her sayınızın üçüncü sayfasında yer alan çerçeveli taahhüt cümlesinin manâ ve şümulünü anlamak mümkün olmuyor.

Haberde doğruluk, fikirde objektiflik değilse nedir dizin ahlâk kıstasınız?

D.P. ile yıkmak istenilen gerici ahlâk ve politika mektebini büyük bir ustalıkla inşa halinde olduğunuz görülüyor. Menderesi başarıyla temsil edebilirsiniz.

Devrimci kuşak, unutmayın ki, nin C.H.P. nin kuruluşundaki ilkelerinden sapmasına ve bir D.P. haline gelmesine, ne de bir Menderes yaratılmasına müsaade eder.

En iyi dileklerimle

ÖZDAĞ"

Anlaşılan, çalımlı komitecinin bana hiddeti o tarihlerde geçmemişti. Kendisine, şu kartı gönderdim.

"Bayramınızı teşekkürle tebrik eder, sayın eşiniz ve küçük yavrunuzla birlikte sağlık içinde bahtiyar olmanızı diler, Allahtan size akü ve fikir niyaz ederim".

Bilmiyorum, Allah bu duamı kabul buyurdu mu.

Fakat gazetelerin M.B.K. içindeki ayrılıkları yazması, bir grupun demokratik rejime aleyhtar olduğunu belirtmesi ve onlara karşı şiddetle vaziyet alması, bunların bazı tertipler içinde bulunduğunu söylemesi sadece Özdağı değil, kendi takımını, hatta Komitenin başka üyelerini de tedirgin ediyordu. Bu son grupun endişesi, böyle laflarla Komitenin prestijine ve

otoritesine halel düşmesi, askerî idarenin sert tenkitlere hedef olmasıydı. Bundan dolayıdır ki Komite içinde üyeler zaman zaman gırtlak gırtlağa gelirlerken ve 14'lerin suyu kaynamağa başlamışken Cemal Gürsel, arkadaşlarının ısrarıyla, tabii biraz da kendi liderliğinin tartışıldığı havasının bıraktığı buruklukla, gerçeği hiç aksettirmeyen tuhaf bir demeci Ekim ayının hemen birinci gününde verdi.

Gürsel şöyle diyordu :

"Bir kaç zamandan beri yerli ve yabancı bazı gazete ve mecmualarda güya M.B.K. nde ikilik ve Komite içinde diktatoryaya gitme temayülünde bulunanların olduğu, bunların kendilerine bir şef seçtikleri veya seçmeye çalıştıkları hakkında ibareler neşredilmekte ve bazı yerli gazeteler de bunu hakikat gibi kabul ederek Komite hakkında çok sert, hatta tezyif edici tenkit yazıları yazmaktadırlar."

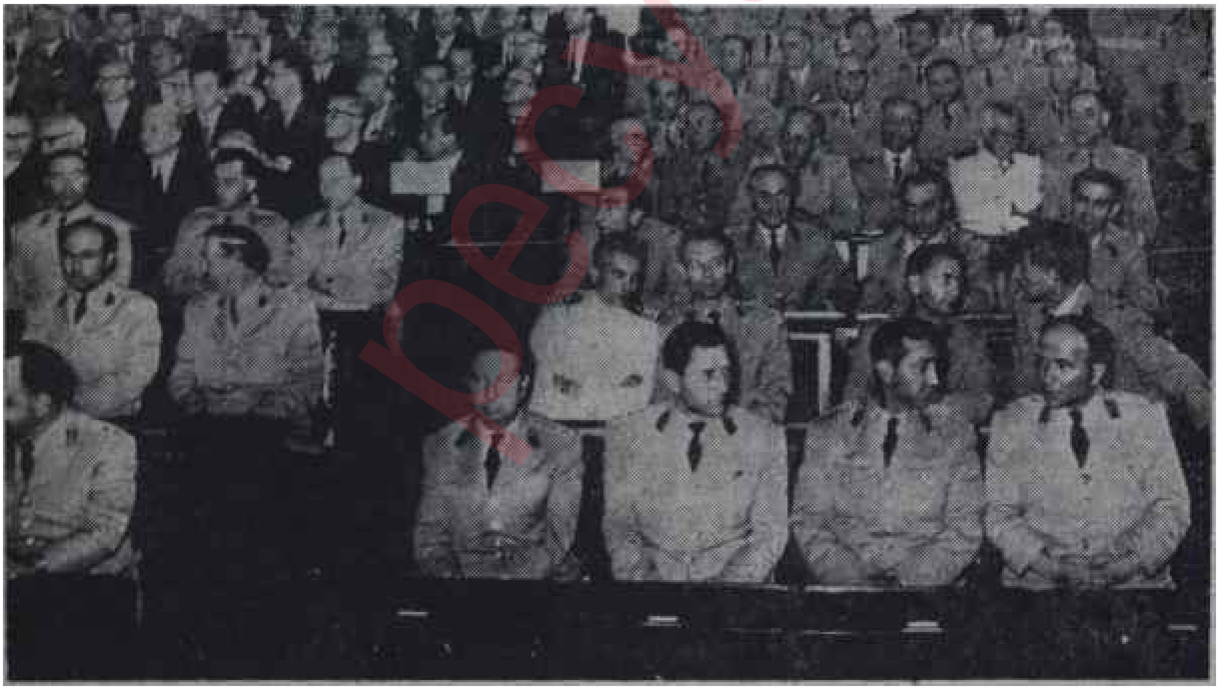
M.B.K. Başkanı bundan sonra "vatandaşlarına ve bütün dünyaya katiyetle ifade ediyordu ki" bu neşriyatın hiç bir asıl ve esası yoktu. Komite "tam bir vahdet" içinde kendi şeflerinin etrafında görevini yapıyordu. Komiteyi parçalamakta fayda umanların bunda asla muvaffak olamayacaklarını bilmeleri lâzımdı.

Demeç, bu "bir kısım basın" a karşı yöneltilmiş tehditlerle sona eriyordu. Bunlara "içinde bulunulan şartlar" hatırlatılıyor, Komitenin müsamahası ve basına karşı olan iyiniyetinin suistimal edilmemesi ihtar olunuyordu.

Ve bunlar, 13 Kasımdan tam birbuçuk ay evvel söyleniyordu!

Bunu bir hafta sonra, Muzaffer Özdağın daha şiddetli ve daha açık tehdidi takip etti. Genç yüzbaşı o sırada İstanbula gitmişti ve gençlik teşekkülleriyle iş çevirmeye, kendi grupunun kafasındaki rejime geçebilmek için gençliğin desteğini sağlamaya çalışıyordu. T.M.T.F. nda bir konuşma yaptı ve kendilerinin basının "mutlak manâda" hür olmasını arzu ettiklerini söyledi. Halbuki,Özdağa göre, basın "iç hürriyet" ine kavuşmuş değildi. Nasıl Doğuda toprak ağaları varsa Babıâli ağaları da mevcuttu ve bunlar, sahibi oldukları müesseseleri kontrol ediyorlar, kendi fikirlerinden başka fikirlere hürriyet tanımıyorlardı. Muzaffer Özdağ şöyle dedi :

"— Biz 27 Mayısta hürriyet verdik. Yurda demokrasiyi getirirken Bâbıâliden de geçeceğiz. Türkiyede derebeylik müessesesini yaşatmayacağız."

Milli Birlik Komitesi. 1960'ın Sonbaharında artık bir değil, fiilen iki komite vardı ve bunlar birbirlerini atlatmanın hazırlığı içindeydiler. Tuhaftır, sonradan anlaşılacaktır ki iki taraf da karşısı için aynı âkibeti düşünüyormuş: yurt dışına sevk. 14'ler, eğer ellerini çabuk tutsalardı bunu başarabilirler miydi? Bu, son derece şüphelidir, zira bunların elinde hiç bir zaman kâfi kuvvet olmamıştır.

Bu, "bir kısım basın" dedikleri, fakat asıl kuvvetli ve tesirli basını temsil eden cenaha karşı tam bir harp ilanıydı. Özdağ o seyahatinde başka niyetlerini de açıkladı. Üniversiteyi gençleştireceklerdi! Öğrenciler Özdağa, Hukuk Fakültesinde o günlerde görülen lüzum üzerine fakülteye sokulmayan arkadaşlarını kastederek "Biz görülen lüzumun manâsını Üniversiteden soramıyoruz" demişler, bunun üzerine Özdağ "Soracağız arkadaşlar, soracağız" cevabım vermişti. Bâbıâliden nasıl geçileceği sualine ise şu mukabelede bulunmuştu :

"— Fikir işçileriyle beraber geçeceğiz, arkadaşlar.."

14'lerin aklındaki, öğrencilerle üniversitenin, fikir işçileriyle basının hakkından gelmekti. O ay bunun birincisini yapacaklar, fakat ikincisine ömürleri vefa etmeyecektir.

"Bir kısım basın" bu hücumu aynı şiddetle karşılamaktan geri kalmadı. Eğer M.B.K. ne bu fikirler hâkimse, Komiteciler yanlış yoldaydılar. Basın da, Üniversite de söyleyecekti ve onlara karşı dışardan tedbiri iktidarlar düşünmeyeceklerdi. Böyle bir gidişe karşı memleketin sağlam kuvvetleri mutlaka vaziyet alacaklardı,

Burada, bir teşhisimi söyleyeyim.

Menderes, 1946 ile 1950 arasında D.P. nin başında, partisini iktidara getirmek için mücadele ederken ve memlekette kâfi derecede hürriyet bulunmadığından yakınırken demokratik sistemin faziletine inanmış bir insan mıydı, yoksa kalkınmak için kendisini bekleyen topraklar olduğunu mu sanıyordu, bilmiyorum. Bildiğim, iktidarının sonunda Türkiyeyi demokratik sisteme layık bulmadığı ve meselâ bir gün, İstanbuldaki terzisinde, bir çok kimsenin önünde şöyle dediğidir :

"— Daha taharetlenmesini bilmeyen bu halk mı, kendi kendisini idare edecek?"

27 Mayısı yapanlar, hareketlerinin başında bu felsefeye karşıydılar ve demokrasinin Menderesin elinden kurtarılması için silahlarını çekmişlerdi. Fakat İhtilâlin üçüncü ayının sonunda, Türkeş Grupu tıpkı Menderes gibi düşünüyordu. Dava Türkiyeydi, demokrasi sadece vasıtalardan biriydi ve bu vasıta halen Türkiyeye uygun değildi. Kendileri önce, "demokrasiye boş vererek" akıllarınca Türkiyeyi bir güzel kalkındırmalıydılar, demokrasiymiş, memokrasiymiş bunlar ondan sonra düşünülmeliydi. Ancak, bunların nazarında Menderes bir hata işlemiş, kime dayanması gerektiğini iyi tesbit etmemişti. Meselâ, gazete sahiplerini kandırır veya korkutursa basını kendi tarafına çekebileceğini, tenkitleri durdurabileceğini sanmıştı. Hataydı. Asıl, fikir işçileri kullanılarak "Babıâli ağaları" tesirsiz kılınabilir, insan kendine göre bir basını öyle düzenleyebilirdi. Yoksa, gazete sahipleri "devlet içinde devlet olmak" ihtirasını taşıyan bir takım kimselerdi.

Üniversite için de durum aynıydı. Bocalara ev vaad etmek, onlarla tertipler yapmak, aralarından bazılarını âlet diye kullanmaya kalkışmak, öğrencilere cephe almak Menderese hiç bir fayda sağlamamıştı. Üniversite içinde gençleri yaşlılara karşı tutmak daha doğruydu. Asistanlarla doçentlerin ihtirasları onları profesörlerin hasmı yapabilirdi. Talebe teşekkülleri ele geçirilirse ve onların hakkı korunuyor havası yaratılabilirse o taraftan itiraz gelmez, insan kendine göre bir gençlik ve üniversite yapmış olurdu.

İşte, Ordu bu hale getirilmiş, kendine göre bir ordu kurulmamış mıydı!

141er diye bilinen takım, 1960'ın Sonbaharında böyle bir hava ve böyle bir tertibin içindeydi. Aralarında, yan kuvvetler bulmak için görev taksimi yapmışlardı. Türkeş, çok önem verdikleri basını ayarlamak yolundaydı. Başbakanlık Müsteşarlığı, elindeki imkânlarla mükemmel bir makamdı. Nitekim Öncü, böyle para bulunarak böyle kurdurulmuş ve tabii, kuranlarının da, devralanlarının da, devredenlerinin de başına bin gaile bırakarak yayın hayatından çekilmiştir. Türkeş bunun yanında bir de haftalık organ sahneye çıkarmış, fakat o da aynı âkibete uğramıştır. Gençlikle, genç gazetecilerle, genç asistan ve doçentlerle, gençlik teşekkülleriyle temas genç Komite üyeleri Numan Esinle Muzaffer Özdağa bırakılmıştı. Orduya gelince, 14'lerin hepsi Ordu mensubu olduğuna göre herkes elinden geleni yapacaktı. 14'ler bilhassa Kara Kuvvvetlerinin zırhlı birliklerine güvenmekteydiler. Yan kuvvetler tamam olunca, Türkeş Grupu Komitenin "C.H.P. Kanadı" diye isimlendirdikleri grupunu tasfiye edecek, eğer Gürsel kendilerinden olursa onu daha bir süre başta tutacak, fakat gerçek hâkimiyeti kendi elinde bulunduracak, sonra açıktan, bir Nasır rejimini Türkiyede kuracaktı. Nasır, tabii Türkeşti. Gürsel o Ekim başı demecini verir ve hem bütün vatandaşlarına, hem dünyaya tam bir katiyetle Komitenin vahdet içinde olduğunu ilân ederken bir çok Komiteci karşı grupu kastederek "bunlar bizi toplayacaklar" diyor ve gerçekten de bir toplamanın hazırlıkları bilhassa 14'ler tarafından yapılıyordu. Bunu, 14'lerin o zamanki akıl hocası olduğunu söyleyen Dündar Seyhan, kitabında açık açık itiraf etmekte ve 14'leri gereği kadar çabuk

Türkeş ve Erkanlı İstanbul Üniversitesinin açılış töreninde. 141er Gençlik hakkındaki teşhislerinde yanılmışlardır. Gençliğin 28 Nisanla 27 Mayıs arasında demokratik bir rejim için sokaklara döküldüğünü unutmuşlar, bunu, meselâ Muzaffer Özdağın aklındaki o hoplamak, zıplamalı kalkınma arzusuna vermişlerdir. Halbuki eğer 14'1er bir harekete kalkışmış olsalardı, ertesi gün sokaklarda o gençliği kendilerine karşı vaziyet almış bulurlardı.

hareket etmediklerinden dolayı kınamaktadır. Zaten bilinen de, toplamaya hazırlananların 13 Kasımda birden toplanıvermiş olduklarıdır. Ordudan da, gençlikten de tek bir küçük parmağın kalkmamış bulunmasının sebebi ise 14'-lerin bu sağlam kuvvetlerdeki gerçek temayüle yanlış teşhis koymuş olmalarıdır.

Menderesin hatasını İşlememek isteyenler, aynı tarz vahim hatayı işlemekten kendilerini kurtaramamışlardır.

Ama bu, kendileri İçin mukadderdi. Basın diye yanlarına aldıkları kuvvet, Menderesi tutmuş -veya şaşırtmış- olan gruptu. Onlar da Menderes gibi, gençlik teşekküllerinin başına kendilerinden İdareciler oturturlarsa bütün gençlerin kendileri için sokaklara döküleceğini sanmışlardı. Üniversitede ve Orduda bir temizliğin Türkiyede "Üniversitenin temayülü" nü ve "Ordunun temayülü" nü değiştirebileceğini düşünmüşlerdi.

Sadece Gürselin Ekim başı demecinin kimler tarafından nasıl tefsir edildiğini bilmek o günlerin havasını anlamaya yetecektir. Gerçeğin g'sini aksettirmeyen demeç "bir kısım basın" da, hak ettiği sert cevapları alır ve tenkit olunurken bakınız meselâ meşhur Peyami Safa Havadiste ne yazıyordu :

"İkide bir sözü Millî Birlik Komitesine getirip, orada bu konu ile ilgili bir çatışma varmış gibi nifak çıkarmaya çalışan gazete ve dergilerin hedefleri malûmdur. Milli Birlik Komitesinin aydın ve uyanık bütün üyeleri arasında, tezvir şebekelerinin veya "Millî" düşmanlarının gedik açma oyununa düşebilecek tek gafil yoktur. Cemal Gürsel'in kesin demeci de gizli maksatların çoktan farkına varıldığını gösteriyor. Gaye millî birliği parçalamaktır. Fakat bunun ne boşuna bir çabalama olduğunu sayın Gürsel izah ediyor.

Tezvir şebekesinin **taarruz** plânı ve taktiği

sezilmiştir. Millî Birliğin üstüne titriyen Devlet ve Komite uyanıktır. Mahutlar bildiklerinden şaşmasalar bile, gafiller ne zaman gözlerini açacaklar?''

Daha bir süre önce Menderesten lütuf dilenmek için yazdığı "piyazcı mektuplar" eski Başbakanın meşhur kasasından çıkmış olan Ethem İzzet Benicenin yazdığı ise şuydu :

"Doğrusu, bu ihtar ve ikaz davet eden sözlerin sarfına Türk basınının sebebiyet vermiş olmasını istemezdik.. Ne yazık ki, bir kısım gar' zete ve dergiler ne geçmişten, ne günün olaylarından ders edinmiş değillerdir.. Daha dün bir, bugün iki, fikir hürriyetine kavuşan Türk basınına Devlet ve Hükümet Başkanından yerinde ve yüzde milyon haklı bir tenbih ve ihtar gelmesine önayak olurlar ve Milli Birlik Komitesini fikir ve tutum aykırılıklarına uğratmak gayretinin bu memlekete ve bu millete böyle bir zamanda ancak büyük zararlar getirebileceğini takdir etmezler miydi?"

Türkeşin şahsî organı Öncü ise şu havayı çalıyordu :

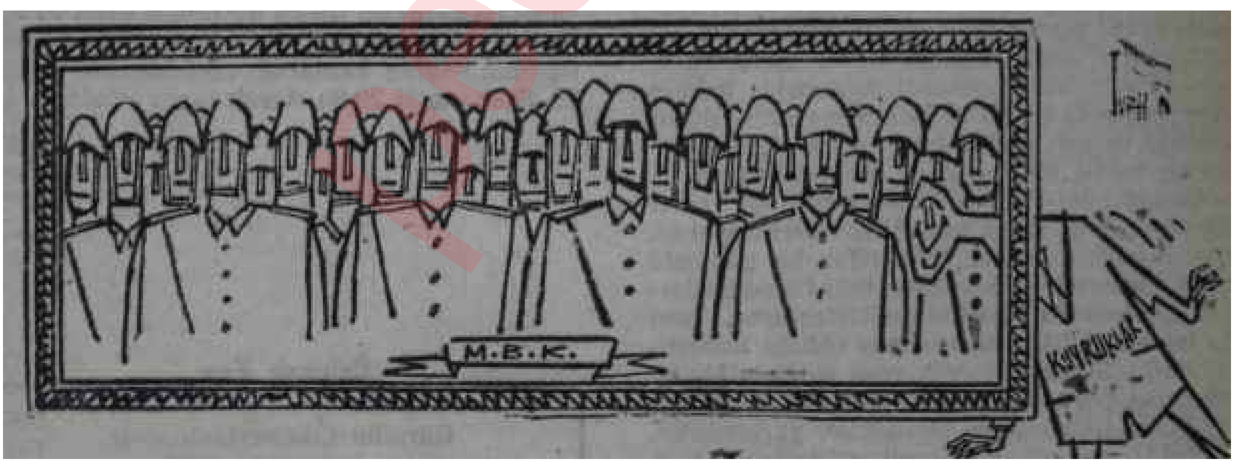
"Sabrı, güleryüzlülüğü ile 27 Mayıs İnkılâbının Centilmen İhtilâl diye vasıflandırılmasına âmil olan Milli Birlik Komitesini şahsında temsil eden sayın Başkan Gürselin son beyanatı vesilesiyle, yüzünde müşahade ettiğimiz ızdırap çizgileri, millî menfaatlerimizi vicdanlarımıza ölçü yapmadan vuku bulan bir gidişin sürpriz sayılmaması gereken tezahürüdür.

Bünyesinde tehlikeli bir operasyon geçirmiş olan Türk milletinin nekahat devresinde, onun üzerine titreyen hekimlerimizi gücendirmemek ve onlara yardımcı olmak ilk vicdan vazifemiz iken bunda kusur işlendiğine inanmamız lâzımdır.

Bizler, Sayın Başkan Gürsel'in '..Ayrıca tenkid müessesesini tezyif ve tecavüz derecesine çıkaranlara içinde bulunduğumuz şartları' hatırlatmak isterim.' demesine mahal bırakmayacak bir yolu benimsemiş olmalı değil miydik?"

Nihayet meşhur gericilerden Kadircan Kaflı, Gürselin demecinde eski iktidarı haklı gösterebilecek bir nokta bulmuş olmaktan memnun, şöyle yazıyordu :

"Millî Birlik Komitesi hakkında şüphe uyandıracak neşriyatta bulunanlar bilhassa kendilerini iktidara aday sayan partilerin mensupları arasında bulunabilir; bu gibiler iktidara susamışlığın tesiriyle demeçleri tahrif yoluna sapmaktadırlar.

YAZISIZ

Bu karikatür -Turbanındır- Akisin 1960 Sonbaharında yayınlanmış bir sayısında çıkmıştır ve günün manzarasını her türlü tahlilden daha iyi belirtmektedir. Gerçekten de o günler Demokratların eski kalemleri M.B.K. içindeki "kalıcı cereyanlar"ı kime karşı savunuyorlardı, bilir misiniz? Menderesle mücadele etmiş ve onun devrilmesinde M.B.K. üyeleri derecesinde tesirli olmuş "bir kısım basın"a karşı!

İtiraf etmelidir ki son inkılâba kadar iş başına gelen hükümetlerin basına tahditler koymalarına bizzat bazı gazete ve dergilerin tezvir ve tahrifleri az çok tesir etmiştir. Devlet adamlarımızın kâfi derecede sabırlı ve müsamahalı olmamalarının da elbet bunda payı vardır.

Demokrasi tarihimizde ilk defa hesap sorma ve devleti yeniden ve daha mükemmel kurma imkânına kavuştuk. Bu işi en çok güvendiğimiz bir millî kuvvet ele almış bulunuyor."

Tabii bu tefsirlerde her şey, dönüp dolaşıp en sonda İsmet Paşayla M.B.K.'ni karsı karşıya getirmek gayesini ve hedefini taşıyordu. Ancak Gürselin, bütün teşebbüslerde bunun kapılarını kapayacak bir fırsat bulduğu gerçektir. İsmet Paşa Heybeliadada, o yılın 24 Eylülünde 77 yaşına bastığında Devlet Başkanından şu tebriki aldı ;

"Sayın İsmet İnönü

Heybeliada

77. yaş yılınızı idrak buyurduğunuz bugün zatıdevletlerine en samimî duygularımı sunar, daha çok yıllar millet yolunda başarılı ve esenlikle bir hayat içinde mesut ve bahtiyar olmanızı Tanrıdan niyaz ederim."

İsmet Paşa buna, aynı nezakette bir cevap verdi.

İsmet Paşalar o yıl İstanbuldan, 16 Ekimde ayrıldılar. Bu, İsmet Paşanın pek uzun yıllardan beri yaptığı en devamlı tatildi. Ekimin başlarında, yüzme mevsimi kapandığında İsmet Paşalar şehre, Taşlığa indiler. İsmet Paşa, tam 45 gün denize girmişti. İstanbulda kaldığı süre içinde de çeşitli çevrelerden çeşitli şahsiyetlerle yaptığı görüşmeler devam etti. Bunların bir kısmı, kurdurulmak istenilen yeni parti hakkında bilgi getiren kimselerdi. Yeni parti fikri gelişiyor, fakat hazırlıkları ilerlemiyordu. Bunun başlıca sebebi,teşekkülün bir güdümlü parti olmasıydı. Partiyi hem, eski Demokratlardan bir bedenin teşkil etmesi isteniliyor, hem de bunun M.B.K. himayesinde olduğu hissettiriliyordu. Samimiyetsizlik veya partinin bir ısmarlama parti olacağı endişesi bu işle görevlendirilmiş kimselerde tereddütler yaratıyordu. Cemal Gürselle arkadaşlarının gözlerinin C.H.P. ne girmemiş eski Hür. P. 'cilerde olduğu seziliyor ve İsmet Paşaya gelen haberler de bunu doğruluyordu. Fakat eski Hür. P. cilerin, hele C.H.P. ne geçmemiş Hür. P. cilerin particilik vasıfları bu partinin âkibetiyle ortadaydı. -Kuracakları yeni partinin, Y.T.P. nin âkibeti de sonradan bunu teyit edecektir ya..-. Bunlar 1960'ın Sonbaharında aralarında toplanıyorlar, temaslar yapıyorlardı. Enver Adakandan sonra Ziyad Ebüzziya da ortaya çıkmış ve kollarını sıvamıştı. Bunlar hep, D.P. den gelmiş olduklarından dolayı D.P. li tabakaları kendi taraflarına çekecekleri inancındaydılar. Bu, eğer D.P. kapatılmamış olsaydı belki gerçekleşirdi. Eski partilerine tekrar girerler, liderlik mevkilerini devralırlar, "Menderes Macerası" D.P. için talihsiz bir devre olarak kalır, partinin Önünde yeni ufuklar açılır, hatıralar tazelenmesine lüzum kalmazdı. Bunun yanında, devrilmiş liderler de efsaneleşmezler, aksine, karanlıklarda kaybolup giderlerdi. Fakat bu yol tutulmayıp ta önce D.P. kapatılmış, sonra Demokrat tabakalar bir yeni partinin bayrağı altına çağrılmış bulunduğu için derleme-toplama muamelesi kolay olmuyordu. Zaten bu tabakalar, Komitecilerin arzuladıkları bayraktarların liderliğinde ilerde de toplanacak değillerdir.

Komitecilerin ve Gürselin yeni parti hevesi o sıralar umumî efkârın as çok mûlumuydu. Fakat asıl, İsmet Paşanın temsilcileriyle Gürselin temsilcileri arasında hiç kimsenin bilmediği bir pazarlık cereyan etmekteydi ve İhtilâlin kaderini tayin edecek unsurlardan biri de oydu : Gürselin Cumhurbaşkanlığı meselesi. Bu, Ekimin ortasında öyle bir noktaya gelmişti ki bundan sonra işi bizzat İsmet Paşanın kotarması gerekiyordu. Gürsel Cumhurbaşkanlığında kalmak ateşiyle yanıyordu ve bu ateşin alevinin başkaları tarafından beslenmesi Türkiyeyi pek âlâ yeni Ur karışıklığa itebilirdi. İsmet Paşanın 17 Ekimde Ankarada olmasının, yazın bitmesinden başka bir sebebi daha vardı: Gürselin Cumhurbaşkanlığı konusunda İsmet Paşanın şahsen katılacağı buluşmanın günü 18 Ekim, saati 20.30 olarak tayin edilmişti.

Gelecek Yazı

Gürselin Cumhurbaşkanlığı nasıl pazarlık edildi?

D I Ş G E Z İ L E R

Yugoslavya

"Kendi başına yönetim" nedir?

Yugoslavya, bugünkü kalkınmasını, kendine özgü bir uygulamaya borçludur. Bu uygulamayı yakından görmek fırsatını bulan iktisat yazarımız Dr. Reşat Titizin Yugoslavya izlenimlerinin üçüncüsü' nü bir anayasa kurumu olan "kendi başına yönetim"in tanıtılması teşkil etmektedir. Aşağıdaki yazıda, "kendi başına yönetim" mekanizmasının, içyüzüyle, işçi konseyleri ve konsey icra komiteleri anlatılmaktadır. Anahtar niteliğindeki bu yazılar, Yugoslavya uygulamasının kolaylıkla kavranmasını sağlıyacaktır .

Ekonomik alanda hızlı bir kalkınmayı, toplumsal ilişkilerde geniş bir rahatlığı ve politik tutumda, bir sosyalist ülke için mübalâğalı sanılabilen ileri bir liberalizmi gerçekleştirebilmiş olan Yugoslavya, bütün bu değişik alanlardaki başarısını "kendi başına yönetim" mekanizması ile irade etmek eğilimindedir. Yugoslav toplumunun temeline yerleşmiş en küçük ünite halinde bir sosyo- politik ve aynı zamanda sosyo - ekonomik anayasa kurumu olan "kendi basma yönetim" mekanizmasının işleyişine geçmeden önce, bünyesi ve organları hakkında kısaca bilgi verilmesine ihtiyaç vardır.

Yeni yugoslav anayasasının 34. maddesi, "Vatandaşın 'kendi başına yönetim'e katılma hakkına dokunulamaz" diyerek, "kendi başına yönetim"i bir temel hukuk kavramı haline getirmiştir. Ayni şekilde, anayasanın 34. maddesi, "kendi başına yönetim" kurumunu yugoslav toplumunun temelini teşkil eden sosyoekonomik bir örgüt saymakta, hür vatandaşları, bu örgüte serbestçe katılıp, topluma ait üretim araçlarını kullanarak, gerek örgüt içinde ve gerekse tüm toplumda gelir dağılımı sağlamakla görevlendirmektedir.

Yugoslavyanın ekonomik ve politik düzeninin temel taşını teşkil ettiği görülen "kendi başına yönetim" sistemi, her türlü üretim ve çalışma dalında geçerli olduğu için, tüm bir genellik içindedir. Her işyerine, serbestçe imzalanmış süreli anlaşmalarla katılan işçilerin meydana getirdiği topluluk, yönetici ve sorumlularını da kendi arasında bizzat,, seçmektedir. Bu seçim işini gelişigüzellikten kurtarmak isteyen kanun koyucular, seçimi bütün mertebeleri ile hükme bağlamış ve usûllerini önceden tesbit etmişlerdir.

Kanunlarla düzenlenen örgütleşmeye göre, her işyerinde, büyüklüğü ne olursa olsun, mutlaka bir işçi konseyi seçimi zorunlu kılınmaktadır. Ancak, çalışmaların sayısının 30 işçiden az olduğu küçük işyerlerinde ayrıca bir işçi konseyi seçimine lüzum görülmemektedir. İşyerinin yönetimi, çalışanların hepsine birden ve doğrudandoğruya verilmiş

İşçi konseyi nedir?

Bir işyerinde çalışanlar, -sayıları binlerce de olsa-, iki yıl süre ile işbaşında kalmak üzere, kendilerini ve üretim faaliyetini yönetecek bir kurul seçmektedirler. Bu kurula seçilmek için, fabrika veya işyerinde çalışmış olmak yetmektedir. Bir mühendis ile bir fabrika bekçisi arasında,bu bakımdan biç bir fark gözetilmemektedir. Seçilen işçi konseyi, ham maddelerin alınmasından üretime ve Üretimden satışa kadar, bir üretim ünitesini ilgilendiren her konuda faaliyet göstermektedir. Ayda en az dört ile altı defa olmak üzere toplanıp, kararlar al-

Yıigoslavyada işçi konseyi seçimi
"Kendi başına yönetim"in çekirdeği

olmaktadır. İşçi sayısı 30 ile 70 kişi arasında değişen işyerleri için bir seçimlik hak tanınmıştır. İşçi topluluğu, isterse, bir işçi konseyi seçmektedir. İstemediği takdirde, işin yönetimi hep birlikte ve -otuz kişiden az kimsenin çalıştığı işyerlerinde olduğu gibi- doğrudandoğruya yapılmaktadır.

İşçi konseyinin kuruluşunda, üye sayısı bakımından, sadece bir "alt sınır" tespit edilmiştir. Bu, 15 kişidir. Üst sınır için hiç bir kanuni hüküm mevcut değilse de, genellikle 60 ile 80 kişilik işçi konseylerine rastlanmaktadır. Gelenek de, 70 kişi dolaylarında donmuş gibidir.

maktadır. Herhangi bir üyenin yazılı çağrısı, olağanüstü toplantı yapılması için yeterli görülmektedir.

İşçi konseyi, bir işyerinin en yüksek organı olarak, her türlü çalışmayı planlamakta, uygulamakta, denetlemekte ve diğer alanlarda olup bitenleri de izlemektedir. Bu görevi 70 ile 80 kişilik bir kurul halinde yapması güç olduğundan, daha az sayıda üyeden müteşekkil ikinci bir organa ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan da, işçi konseyi icra komitesi doğmuştur.

İşçi konseyi icra komitesi,. işçi konseyinin bünyelinden seçilen bir kuruldur. Bir İşçinin icra komitesi-

Yugoslavyada bir işçi konseyi toplantısı

Davacılar ve kadılar

ne seçilmesi için işçi - konseyi üyesi olmasını gerektirecek kanunî bir hüküm bulunmamakla beraber, yaratılan geleneğe göre, icra komitesi genellikle, işçi konseyi üyeleri arasından seçilmektedir. İcra komitelerinin en az 5 kişiden meydana gelmesi bir kanun hükmüdür. İcra komitesnin sayısının üst sınırı, işyerinin ihtiyacına göre tespit edilmektedir. Fakat,uygulamada bunun 10 kişi dolaylarında donduğu görülmektedir.

10 işçiden az işçinin çalıştığı işyerlerinde, biraz önce be belirtildiği gibi, ne işçi konseyi vardır ne de icra komitesi. Bütün işçiler, ayni zamanda işçi konseyi ve icra komitesinin görevlerini de bir» arada yerine getirmektedirler.

İşçi konseylerine seçilenlerin görev süreleri -yarısı her yıl yenilenmek Üzere- iki yıl olduğu halde, icra komitesi üyelerinin görev süreleri sadece bir yıldır. İcra komitesine seçilenler arasında, her biri bir konu ile ilgilenmek kaydiyle, yeni bir iş bölümü yapılmaktadır. İşçiler arasından seçilenlerle 5 veya 6-şar kişilik komisyonlar kurulmakta, bu komisyonların başına da, icra komitesi üyelerinden bir kişi görevlendirilmektedir. Her komisyon. ayrı bir konuda, işyerinin ve üretimin gerektirdiği çalışmaları yapmaktadır. .

Bu komisyonların sayısı ihtiyaca ve işyerinin niteliğine göre değişmektedir. Genellikle rastlanan, orta ve büyük boydaki işyerlerinde yaygın olan komisyonlar şunlardır: 1) Plân ve finansman komisyonu, 2) Kadro ve personel komisyonu, 3) Gelir dağılımı komisyonu, 4) Hayat seviyesiyle ilgilenen komisyon, 5) Sivil savunma komisyonu, 6) Bilimsel araştırmalar komisyonu, 7) Denetleme komisyonu, 8) Çeşitli konularda organizasyon komisyonu, 9) Sağlık komisyonu,

Bu komisyonların sayısı her yeni ihtiyaç karşısında azaltılıp çoğaltılabilmektedir.

İşyerinin teknik direktörü, icra komitesinin tabiî üyesidir ve icra komitesinin toplantılarına katılmakta, görüşlerini açıklamakta, oy kullanabilmektedir.

İşyerlerinde seçim

Görülmektedir ki, her işyerinde sürekli bir şekilde seçim mekanizması işlemektedir. Seçimlerde usûl, gizli oy ve açık tasniftir. İşyerinde çalışan sözleşmeli bütün işçiler, "part time" çalışsalar bile, oy verme ve seçilme hakkına sahiptirler. "İcra komitesine tabiî üyedir" diye işaret edilen direktörlerin durumu ayrı bir özellik göstermektedir. Bu, direktörlerin seçimle değil, yarışma ile alınmasıdır. Bir işyerinin üretim mekanizmasını işletecek teknik bir direktöre duyulan ihtiyaç için yayın organlarına yarışma ilânı verilmektedir. Bu ilân üzerine başvuran adaylar arasından -ki bu adaylar fabrikada çalışan kimselerden de olabilir- yarışmada en iyi not alan ile bir sözleşme imzalanmaktadır. Yarışma jürisi, işçi konseyi ile, Türkiyedeki belediyelerden çok farklı bir kuruluş olan komün kuruluşunun gösterdiği kimselerden meydana gelmektedir. Bunların tarafsızlığından katiyyen "şüphe edilmemektedir. Direktörlerin alınmasının geçirdiği' evrim, yugoslav toplumunun geçirdiği evrime benzeyen bir grafik çizmektedir.İlk zamanlarda, yani merkeziyetçiliğin aşırı derecede geçerlikte olduğu günlerde, her fabrikanın başına gelecek direktörü Bakanlar Kurulu seviyesinde tayin etmek gerekmiştir. Bu yetki, zamanla, bazı Bakanlardan kurulu bir heyete, daha sonra ilgili Bakana, giderek de bir Bakanlık genel müdürlüğüne bırakılmıştır. Şimdiyse, "adem-i merkeziyetçilik"in bugünkü düzeyinde, direktörün alınması işi, işçi konseyi ile komünün ortaklaşa meydana getirdikleri bir heyete terkedilmiştir. Bu işin, giderek, işçi konseyine verileceğini söylemek büyük bir öngörüşlülük sayılmamalıdır.

İmtiyazsız temsilcilik

Gerek işçi konseyinde, gerekse konsey icra komitesinde görev almış olan işçiler veya diğer nedenlerle yönetim ve üretimde belirli bir görevle yükümlenmiş kimseler, bu sıfatlarından dolayı ek bir ücret almamaktadırlar. Bu görevlerin hepsi de birer "onur görevi"dir. Görevli işçiler, normal çalışma saatlarında, günlük ve sürekli görevlerinin başında, tabii çalışmalarını yapmaktadırlar. İşçi konseyi veya konsey icra komitesi bir toplantı yapmak isterse veya başkaca bir çalışmaya girişirse, ancak o zaman görevli işçi günlük işinden ayrılmaktadır. Buna meydan vermemek için, bütün toplantıları ve önemli işleri çalışma saatlarının dışında yapma geleneği yerleşmiştir. Kendisine "sendika temsilciliği" gibi bir görev verilen herhangi bir işçinin, Türkiyede olduğu gibi, imtiyazlı bir duruma gelmesi diye bir konu yoktur. Bir yandan, sık sık yapılan seçimlerle bir daha seçilmemek üzere görevinden ayrılmak zorunluğu, öte yandan, ek bir ücret veya kazanç sağlama ihtimali bulunmayışı, bir işyerinde yönetime katılan kimseleri, normal işçilerin üzerinde bürokratik bir düzen kurmaktan alıkoymaktadır.

Dış Ticaret

İstifham yaratan karar

Büyük Millet Meclisinin geniş şeref holünde eski Maliye Bakanı İhsan Gürsan ve eski Ticaret Bakanı Macit Zeren ile karşılaşan AKİS muhabiri, kendilerini aradığını söylediği zaman, her iki politikacı birden, sebebini sordular. AKİS'çi konunun, Ticaret Bakanlığının 23 Aralık günü yayınladığı bir kararla, liberasyon listesinden yapılmakta olan ithalâtın durdurulması ve bunun muhtemel tesirleri olduğunu söyleyince, eski iki Bakanın tepkileri değişik oldu. Gürsan, haberi okumuştu. Zeren ise, ilk defa duyduğunu bildirdi.

Kendisiyle ancak telefonda görüşülebilen C.H.P. Hükümetlerinin Maliye Bakanı Ferit Melen de, haberi bütün ayrıntıları ile bilmediğini, fakat böyle bir yolun tutulmasının, mevcut ekonomik zorlukların çok tabii bir sonucu olduğunu işaret etti. Türkiye Odalar Birliği Genel Sekreterinin görüşü ise, Ferit Melenin görüşüne paralel oldu.

Mesele şudur: Ticaret Bakanlığı, 23 Aralık günü, yani yeni kotaların ilân edilmesinden tam on gün önce, liberasyon listesinden yapılmakta olan ithalâta bazı kayıtlar koyan bir karar almış bulunmaktadır. "...İthâl taleplerinde spekülatif hareketlere tevessül edilmesini önlemek üzere (...) mer'i liberasyon listelerinden yapılacak ithâl taleplerinin (...) yetkili bankalarca kabul edemeyeceğini" bildiren kararın, üzerinde ciddiyetle durulmayı gerektiren yönleri vardır. Bunlar, kararın alındığının gazetelerde okunmasındanberi bütün zihinleri karıştırmaktadır. Herkes, Ticaret Bakanlığı aracılığıyla, AP İktidarının nasıl olup da bu karara vardığını sormaktadır. Meselenin aydınlanması, uygulanmakta olan ithâl rejiminin ana hatları bilindikten sonra hayli kolaylaşacaktır.

Bilindiği gibi, Türkiyenin uygulamakta olduğu dış ticaret rejimi, yeterince döviz kaynaklarına sahip olmayan hemen bütün az gelişmiş ülkelerde uygulanan sınırlı bir ithalât rejimidir. Altı aylık dönemlerle, yani her yıl 4 Aralık ve 4 Temmuz günlerinde yayınlanan kotalar, dış ticaret rejimine konulmuş bulunan kayıt ve sınırların birer listesinden başka bir şey değildir. Yine bilindiği gibi, ithalât için açık tutulan tek kapı, kotalara konulan mallar listesinden ibaret değildir. Bunun yanında, Bakanlar Kurulunca alınan karara ekli diğer bazı listeler de vardır. Bu listelerden bir tanesi "Tahsisli mallar listesi", diğeri ise "Liberasyon listesi"dir. Bu iki yolun dışında bir da, bazı ülkelerle, özellikle Doğu bloku ülkeleriyle yapılan iki taraflı ticaret ve ödeme anlaşmalarına bağlı protokollerden yapılacak ithalât imkânı söz konuşudur.

Deyimlerden de anlaşılacağı üzere kotalardaki, tahsisli ithâl listelerindeki ve iki taraflı ticaret ve ödeme anlaşmalarına bağlı olarak imzalanan protokollerdeki ithal mallan, kesin şekilde sınırlandırılmışlardır. Bu liste ve protokollerde gösterilen mallardan daha fazla mal ithâl etmek mümkün değildir. Oysa, liberasyon listesinde bulunan malların ithâlinde böyle bir sınırlama mevcut değildir. Çünkü, liberasyon listesi için seçilen malların hemen hepsi de bazı özellikler taşımaktadır. Bunlar genellikle, önemli ihtiyaç mallan veya yerli sanayide kullanılan ham maddeler niteliğindeki

Sadık Tekin Müftüoğlu
Bir çuval incir hikâyesi

mallardır. Bunların ham madde, yarı mamul ve mamul olabileceklerini belirtmek gerekir.

Gelinen nokta

Ticaret Bakanlığının 23 Aralık günü ithalâtını durdurduğu mallar, işte bu liberasyon listesinde bulu* nan önemli ihtiyaç mallan ile yatırım malzemeleri ve yerli sanayiin kullandığı ham maddelerdir. Hemen ilâve edilmelidir ki, liberasyon listesinden ithalâtın durdurulmasını karar altına alan Ticaret Bakanlığı, bazı kayıtlan koymak zorunda kalmıştır. Bunlar, karar tarihine kadar bildirilerek kabul edilmiş ithal taleplerini kapsamamaktadır. Yani; T.C. Merkez Bankasına intikal etmiş ithâl taleplerinden karar gününe kadar gerçekleşenler, 23 Aralık tarihli Bakanlık kararının dışındadırlar. Bir de, bazı mallar vardır ki, ithâllerinde temel zorunluluklar mevcuttur. Bu gibi malların ithâli için, ilgili Bakanlıkla Maliye ve Ticaret Bakanlığının ortaklaşa alacakları "hususi müsaade" veren bir karar gerekecektir. Ancak bundan sonradır ki, böyle malların ithâline imkân bulunabilecektir.

Ticaret Bakanlığının nasıl olup da böyle bir noktaya gelmiş olduğunun araştırılması, kararın önemini meydana çıkaracaktır. AP İktidarının disiplinsiz dış ticaret anlayışının bu karara varılmasında çok yakın ve önemli etkisinin bulunduğu şüphesizdir. Sadece 1966 yılındaki dış ticaret gelişmesini yakından izlemek dahi bazı ipuçları vermeye yetecektir. '

Bu yılın ilk aylarında, yani Ocak, Şubat ve Mart aylarında Türkiyenin yaptığı ihracat, diğer yıllara göre rekor sayılabilecek bir hacime çıkmış bulunuyordu. Ne var ki, bu olumlu gelişme seyri, bahar ve yaz aylarında ayni şekilde devam etmemiştir, Örneğin Temmuz ayında, ihracat değerinde büyük ve hızlı bir düşme olmuştur. Bir fikir verebilmek için, şöyle ifade etmek gerekir: Temmuz ayındaki ihracat değerinin düştüğü seviye, 1961 yılının Temmuz ayında görülen seviyenin bile altındadır. Temmuz ayının bu hiç de parlak olmayan durumunu, daha az parlak sayılan aylar izlemiş ve bugüne kadar ayni düşük seviye devam edip gelmiştir.

Macit Zeren - Ferit Melen
Akıl için yol birdir

devalüasyon söylentileri

ithalât ile ilgili gözlemler de iç açıcı sayılamaz. Bu yılın ortalarına, daha doğru bir deyimle; Haziran ve Temmuz aylarında yapılan italâtın hacmi ve değeri, şimdiye kadar yapılanları kat kat aşan, çok yüksek bir seviyeye erişmiştir. İhracattaki azalma ve ithalâttaki şiş--enin yarattığı, herkes tarafından ayet iyi bilinen, bazı hastalıklar ardır. Bunlar, dış ticaret ödeme güçlükleri, döviz darlığı ve paranın iş alım gücünün hızla düşmesi gibi hastalıklardır. Nitekim, bu yıl temmuz ayındanberi, durmaksızın devalüasyondan söz edilmiştir. Bu söylentiler yersiz değildir. Devalüsyon, dış ticaretteki olumsuz gelişmenin yarattığı en tabii ihtimallerden bir tanesidir. Devalüasyon söylenti ve ihtimalinin, ihracatın azalnaşı ve ithalâtın artmasındaki yanı etkisini bilmeyen iktisatçı yok gibidir. Açıklanan kötü gidişte, bu ihtimâlin Maliye Bakanlarının ağına kadar düşmesinin çok büyük payı olduğu bir gerçektir.

AP İktidarı şimdi, denizin bittiğini görerek, tedbirler aramak peşin--edir. Her yıl, kotaların ilânından önce liberasyon listesinden yapılan ithalâtı geçici olarak durdurmanın sık sık başvurulan bir çare olduğunu belirtirken, 23 Aralık kararlarının bundan çok farklı olduğunu ve aralarında hiç bir benzerlik bulunmadığını da ilâve etmek gerekmektedir. 23 Aralık kararı, DP hükümetleri devrinde şikâyetlerin ayyuka çıktığı "özel müsaadeli" bir ithâl rejimi yaratmak eğilimindedir. Yukarıda açıklanan ilgili Bakanlıkla Ticaret ve Maliye Bakanlıklarının ortaklaşa kararı ile verilecek ithâl müsaadesinin eski, "hususi müsaadeli ithalât" düzeninden hemen hemen farkı yok gibidir.

•, Hükümet bu karara varırken, şu iki ihtimali hesap etmiş olabilir. Birincisi, dış ülkelerin bilinen baskısına boyun eğerek, belirli oranlarda bir devalüasyona gitmektir» Böylece, AP İktidarının bir türlü kısamıyacağı ithalât, devalüasyon oranında kısılmış olacaktır. Bu ihtimâli kuvvetlendiren belirtiler çoktur. İthalâtçılar, genellikle, yılın son ayında ithâl talebinde bulunmazlar. Kotanın ilânını beklerken, ithâl taleplerini yeni kotalara uydurmak için, normal bir bekleyiş devresine girerler. Sınırsız ithalât imkânı sadece liberasyon listesindeki mallarda bulunduğu için, ithalâtçıların yılın son ayında bile, liberasyon listesinden 100 milyon doları aşan bir ithal talebinde bulunmuş oldukları bilinmektedir. Bu durum, kulağı delik ithalâtçıların, kokusunu aldıkları devalüasyon ihtimalinden önce, çok miktarda ithalât yaparak, devalüasyon mekanizmasını lehlerine işletmek isteğinden başka türlü izah edilemez.

Bir ihtimal daha var

Diğer bir ihtimal de, Hükümetin, dış ticaret rejimini değiştirerek, başım alıp gitmekte olan ithalâtı önleme düşüncesi olabilir. Bu takdirde, liberasyon listesindeki mallar ya çok miktarda azaltılır, ya da liberasyon rejimi tamamen terkedilerek, "hususi müsaadeli" ithal düzeni kurulur. Bu yolun, partizanları tatmin bakımından ne güçlü bir mekanizma olduğu, DP iktidarının uygulamaları döneminden çok iyi hatırlanmaktadır.

Fakat, durum ne olursa olsun, karara bir türlü inanmak istemiyerek hâlâ bir tekzip beklediğini gizlemeyen eski Ticaret Bakanı Macit Zerenin dediği gibi, "Bu karar, ayni liberasyon listesinden daha önce ithalât yapmış veya izin almış bulunanların servetlerini iki veya üç misli artıracaktır." Çünkü, söz konusu malların fiyattan derhal iki veya üç misline fırlamıştır.

Nurlu ufuklar edebiyatından bir türlü vazgeçemeyen Demirelin, bu teknik konuda bulacağı yeni izah tarzı, politik literatürümüzü zenginleştirecek yeni bir örnek olacaktır. Merakla beklenmektedir.

1966

Acıklı bilanço

İnsanoğlu, tarihinin her döneminde, değil yalnızca gelecek her yeni yılın, her yeni günün bile bir Öncekinden daha mutlu olmasını dilemiştir. Olaylar insanoğlunu çoğu zaman hayal kırıklığına uğratmamıştır. Tarihin barışla geçen, mutlu dönemleri az değildir. Fakat son yıllarda artık bu gibi dilekler hayal kırıklığından başka birşey getirmemektedir. Gerçi bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonunda dünyanın dörtte biri eskisinden çok daha iyi bir hayat yaşamaktadır ama, geriye kalan dörtte üçün durumunda 1966 yılı sonunda da büyük bir değişiklik yoktur. Bu bahtsız çoğunluğun gıda durumu hâlâ eskisi kadar kötüdür -Hindistana tezelden yardım yapılmazsa, milyonlarca insan açlıktan ölmek tehlikesiyle karşıkarşıyadır-; içinde yaşanılan konutlar sağlık standartlarından çok uzaktadır; ekonomik kalkınma hâlâ, görülen uzak bir rüyadır; okuyup yazma oranı alabildiğine düşük kalmaya devam etmektedir. Bütün bunların sonunda da, çok ülkede, siyasal istikrar diye birşey yoktur. 1966 yılı, Afrika ülkelerinin çoğunda yeni darbelere tanıklık etmiştir.

Eğer büyük diye geçinen devlet--- birbirleri karşısında silahlanmaya harcadıkları milyarları dünyanın kalkınmasına aktarmasını başarabilselerdi, hiç şüphe yok, bugün durum çok daha başka olurdu. Fakat silâhsızlanma için yapılan çalışmalar 1966 yılında da hiçbir sonuca ulasamamıştır. Tam tersine, bu yıl içinde, üstüste yaptığı denemelerle, Çin Halk Cumhuriyeti de çekirdekli klüp içindeki yerini sağlamlaştırmıştır. Bu gidişle, bu klübe önümüzdeki yıllarda yeni yeni üyeler de katılacağa benzemektedir.

Üstüste binen sorunlar

İşin daha da kötüsü, büyük ülkelerde birbiri üstüne yığılan çekirdekli, çekirdeksiz silâhların günün birinde patlamaya başlamalarına kadar gidecek olaylar da yok değildir. Bunların en başında, biç şüphesiz, Vietnam anlaşmazlığı gelmektedir. Birleşik Amerika, yanlış hesaplarla karıştığı bu çıkmazdan kurtulmak için 1966 yılında da kuvvetten medet ummaya devam etmiş, fakat gene de bir yere ulaşamamıştır. Bu arada, olanlar, hergün biraz daha azalan Vietnam halkına olmakladır. Az kalsın, Vietnam sorunu, 1966 yılında Birleşmiş Milletleri de yeni bir buhranla karşı karşıya getiriyordu. Hatırlanacağı üzere, B.M. Genel Sekreteri U Thant, amerikan politikası değişmedikçe bu meselenin büyük bir çatışmaya yol açmasından çekindiği için, dünya kamuoyunun dikkatini bu konu üzerine çekmek amacıyla» 1966 sonunda görev süresi dolunca yeniden Genel Sekreterliğe adaylığını koymıyacağını açıklamıştır. Gerçi bütün büyük' devletlerin ısrarı karşısında birmanyalı diplomat, sonradan, bu kararım geri almak zorunda kalmıştır ama, Vietnam konusunda hâlâ değişen birşey yoktur.

1966 yılının karşılaştığı, uluslararası ikinci önemli sorun, Rodezyanı bağımsızlığıdır. Rodezya 1965 yılın sonlarında tek taraflı bağımsızlığını ilân ettiği zaman, İngiltere Başbakanı Harold Wilson, alınacak ekonomik zorlama tedbirleriyle, rodezya beyazlan birkaç hafta içinde yola getireceğini sanmıştı. Oysa o gün den buyana bir yılı aşkın zaman geç miş, 4 milyon siyahı kendi buyruk ları altına koyan çeyrek milyon be yaz, iktidarı bırakmaya yanaşma mıştır. İngiltere, alınan ekonomi! zorluna tedbirlerinin bir oyalama dan başka birşey olmadığını iler

Tatlısu Kahramanları

Vietnamda Noel yortusu dolayısıyla yapılan ateş - kesiminin devamlı bir silâh bırakışmasına kadar gitmesi, bütün barışsever devletlerin başlıca dileğidir. Fakat gelin görün ki, ilgili tarafların hiçbiri buna istekli görünmüyor. Hanoi kendi şartlarına uymayan bir barışa yanaşmamakta, Saygondaki fırsatçı yönetim ise kendi saltanatının savaşın devamında olduğunu pek iyi bildiği için böyle birşeyi ağzına bile almamaktadır. Hele amerikalı dostlarımız, hele onlar... Ateş - kesimi biraz uzun sürerse, kuzeylilerin ve Vietkongun bundan, durumlarım sağlamlaştırmak için faydalanacakları korkusu içindedirler. Onun için de, Noel biter bitmez, gelsin bombardımanlar, gelsin Vietnamı "barışa kavuşturma" hareketi...

Neymiş allahaşkına, şu, Vietnamı "barışa kavuşturma" hareketi, biliyor musunuz? Bilmiyorsanız, işte size, hem de amerikan kaynaklarından alınmış birkaç bilgi:

Bu, Vietnamı "barışa kavuşturma" hareketi, herşeyden önce, bataklıklara, geçit vermez ormanlara saklandıkları ileri sürülen çetecileri yoketmek amacım gütmektedir. Bunun için de, napalm ve beyaz fosfor bombaları kullanılmaktadır. Ancak, çetecilere karşı açıldığı söylenen bu yoketme kampanyası, şimdiye kadar, sivil halkın yokolmasından başka birşeye yaramış değildir. En iyimser tahminlere göre, napalm ve beyaz fosfor bombalarının öldürdüğü sivil Vietnamlı sayısı 1964 yılında 55 bin, 1965 ve 1966 yıllarında da yüzer bindir. 1961'den buyana ölen sivillerin toplam sayısı da 415 bin olarak hesaplanmaktadır. Onaltı yaşını geçkinlerin hemen hepsi şu veya bu yanda savaştıklarına göre, napalm ve beyaz fosfor bombalarına tutulan köylerde yaşayanlar ya yaşlılar, ya da çocuklardır. Bu duruma bakarak, 1961 yılından buyana ölen 415 bin kişiden en az yarısının çocuk olduğunu söylemek yanlış sayılmamalıdır.

Çeyrek milyona yalan çocuk, ölü!. Belki bir o kadar, belki de daha fazla küçük ise, yaralı!.. İşte, "barışa kavuşturma" hareketinin acıklı bilançosu... Fransızların, "savaşçılar tükendiği için savaş da bitti" diye bir atasözleri vardır. Anlaşılan, amerikalı dostlarımızın Vietnamda yapmak istedikleri, bu atasözünü mutlaka doğru çıkarmaktır.

Tatlısu kahramanları, siz de...

süren Asya - Afrika devletlerini yatıştırmak için 1966 sonunda bu sefer de ortaya "zorunlu ekonomik zorlama tedbirleri" diye bir buluş atmıştır. Fakat, adı "zorunlu" olmasına rağmen, bunlara uymayacaklara uygulanacak hiçbir uluslararası müeyyide düşünülmüş değildir. Bu gidişle, Rodezya siyahları, 1967 içinde de beyazların boyunduruğundan **kurtulacağa benzememektedirler.** Hele, **1966** yılında Başbakan Verwoerd'ün öldürülmesi üzerine Güney Afrika Birliğinin başına ırk ayrımı şampiyonlarından Balthazar Vorster'in geçmesinden sonra...

Umut, umut, **umut...**

Bloklar içinde birkaç yıldır iyiden iyiye açığa çıkan parçalanmalar, 19(56 **yılında** daha da büyümüştür. Moskova • Pekin geçimsizliği her geçen gün biraz daha artmaktadır. Sovyet yöneticileri, 1966 sonuna doğru, Çin Halk Cumhuriyetini dünya komünist akımının dışına çıkarmak için yeniden harekete geçmişe benzemektedirler. Fakat asyalı komünist partilerle Moskova - Pekin anlaşmazlığını kendi bağımsızlığını sürdürmek için pek iyi kullanan Romanya, hâlâ böyle birşeyin karşısındadırlar. Batı bloku içindeki duruma gelince: Fransanın NATO'dan kopuşu 1966 yılında daha da hızlanmış bulunmaktadır. De Gaulle'ün Moskovaya, buna karşılık, Kosiginin de Parise yaptığı ziyaretler sonunda, Moskova ile Paris arasında kurulacak bir kırmızı telefon hattı dışında, elle tutulur bir anlaşmaya varılamamış olmakla beraber, Fransa ile Sovyetler Birliği arasında sıcak rüzgârlar esmektedir. Sovyetler Birliğiyle iyi bağıntılar kurulmasını isteyen tek batılı devlet, Fransa değildir; NATO'nun öteki avrupalı üyeleri de bir Batı - Doğu yakınlaşması peşindedirler. NATO Bakanlar Konseyinin Pariste yaptığı son toplantıda bu istek açıkça ortaya çıkmıştır. 1966 yılının son aylarında vukubulan Federal Almanyadaki hükümet değişikliği, bu yakınlaşmayı eskisine göre daha kolaylaştırmış görünmektedir. Zaten geride bırakmak üzere olduğumuz **1966'nın** tek olumlu yanı da, bundan başka birşey değildir.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

YUNANİSTAN — İhtiyar politikacı Papandreunun, 1965 Temmuzunda Kral Konstantinle giriştiği kuvvet denemesinin ilk raundunu kaybedip işbaşından uzaklaştırılmasından sonra kurulan Stefanopulos hükümeti, geçtiğimiz haftanın başında, Kanellopulos liderliğindeki Millî Radikal Birlik Partisinin -ERE- artık hu hükümeti desteklememek kararım vermesi üzerine, istifa etmek zorunda kalmıştır. Bilindiği gibi, 300 koltuklu yunan parlâmentosunda Stefanopulos ancak 153 kişinin desteğini sağlayabiliyor, yani topu topu 3 kişilik bir fazlalıkla iş görüyordu. Milli Radikal Birlik Partisinin 99 oyunu kaybetmek, bu bakımdan, Stcfanopulosun bütün desteğini yıkmıştır. Partilerin karşılıklı tutumları ve parlâmentodaki oy dağılışı yeni bir koalisyona gidilmesine imkân vermediği İçin, Kral Konstantin Yunan Bankası direktörü Yani Paraskevopulosu, ister istemez bir yıl önceye alınan yeni seçimleri hazırlamak Üzere bir teknisyenler hükümeti tatmakla görevlendirmiştir. Hatırlanacağı üzere, 1963 genel seçimleri de gene Paraskevopulosun kurduğu geçici hükümetin yönetimi altında yapılmıştı. Tarafsız yorumcular, önümüzdeki Mayıs ayında yapılması beklenen yeni seçimleri, Konstantin ile Papandreu arasındaki kuvvet denemesinin İkinci raundu olarak nitelemektedirler. Eğer Papandreu bu seçimlerde çoğunluğu yeniden ele geçirecek olursa, Yunanistanda krallığın geleceği önemli bir ipotek altına girecek demektir. Bunu önlemek için, Yunan Kralı ile sağcı partilerin, seçim kanununu, kendilerine en elverişli gelecek biçimde değiştirip öylece sandık başına gidilmesine çalışacakları söylenmektedir.

FRANSA — Yunanitanda yeni seçimlere gidileceğinin açıklandığı sıralarda, Fransada da, önümüzdeki Mart ayında yapılacak genel seçimlerde çoğunluğu bir kere daha De Gaulle'cülere kaptırmamak için, ortanın solundaki partiler anamda bir seçim dayanışması anlaşması yapılıyordu. Bu anlaşma, François Mitterand'ın liderliğindeki Demokratik Sosyalist Sol Federasyonu ile Komünist Partisi arasında olmuştur. Bilindiği gibi, Demokratik Solun içinde de Fransız Sosyalist Partisi, Radikal Parti ve birçok irili ufaklı bağımsız sosyalist kurum vardır. Buna karşılık, Komünist Partisiyle ortak Ur davranış programı üzerinde de anlaşılmasını isteyen Birleşik Sosyalist Partisi ve ünlü politikacı Mendes-France, işbirliğinin yalnız seçimlere inhisar edeceğini anlayınca, anlaşmaya katılmamışlardır. Gerçekten, bu anlaşmada partiler özellikle dış politika konusunda aralarında görüş ayrılıkları bulunduğunu kabul etmekte, fakat mutlak çoğunluk sağlanamadığı için ikinci tura başvurulacak seçim bölgelerinde bu ikinci turda en kuvvetli görünen solca aday lehine seçimden çekilmeyi ve sola verilen oyların bu adaya gitmesini sağlamaya çalışmayı öngörmektedirler. Bu kadar sınırlı bir çerçeve içinde olmakla beraber, tarafsız gözlemciler, bu anlaşmanın 1935 yılından buyana komünistleri ilk defa başka partilerle işbirliğine yanaştırdığım belirterek, bu dununun ilerisi için önemli sonuçlar yaratabileceğine dikkati çekmektedirler.

BUNLAR DA OLDU

Tüli'den haberler

Smokinsiz Başbakan

Bu satırlar yazılırken, Kosigin İstanbuldan ayrımak üzereydi. Büyük şehirlerimizdeki protokol sosyetesi, kuzeyli misafirin gelişiyle ilgili dedikodularla meşguldü. Kosiginin karşılanışı, şerefine verilen ziyafetler, bu ziyafetlerde görülen şıklık, türk - sovyet ilişkilerinde bu ziyaretten sonra beklenen veya beklenmeyen gelişmeler konuşuluyordu.

Kosigin şerefine verilen ziyafetlerin başlıca özelliği, erkeklerin smokin giymeyişiydi. Sovyet Başbakanının smokini yoktu.' Bu yüzden, erkeklerin gündüz elbiseleri giydikleri akşam yemeklerinde kadınlar da tuvalet giyemediler. Fakat şıklığa söz yoktu. Ankarada Meclisin tören salonunda,' Sovyet Elçiliğinde, Ankara Palasta, Hariciye Köşkünde kadınlar, misafir Başbakanı brokarlar, danteller içinde selâmladılar. İzmir ve İstanbulda da altın ve gümüş elbiselerle... Hiltondaki yemekte, tatsız bir olay da geçti ama, Burhan Felek, tecrübeli bir gazeteci olarak, meseleyi tatlılıkla halletti. Bizim foto muhabirleri, basın hürriyetini eksiksiz bir şekilde kullanmak istiyorlar. Pirincin taşını ayıklamak için protokolcularla Kosiginin muhafızları hayli terlediler.

Kosigin, İstanbulda trafikçileri de biraz terletti. Hiltondan Şale Köşküne yürüyerek gitmek isteyince, büyük şehrin zaten bozuk olan trafiği altüst oldu.

Kosiginin bu ziyaretisin yorumları arasında, Başbakan. Süleyman Demirelin eşi Nazmiye Demirele de geniş yer veriliyor. Bayan Demirelin, bazı konularda rahatlık ve tabiîlik bakımında kocasını yaya bıraktığı söylenebilir. Sovyet Elçiliğindeki yemekte Kosigin ile konuşması birçok gazetede yer aldı. Bayan Demirci, dünya barışından bile bahsetti, maşallah.

Bayan Demirelin yemeğinde davetliler
Mr. Hart da oradaydı

Kosiginin gelişi birçok gözü de, nedense, Amerikan Büyük Elçisi Mr. Harta çevirdi. Büyük Elçi hangi ziyafete geldi, hangisine gelmedi, niçin gelmedi, diye yorumlar yapıldı. Havaalanına gelmeyen Mr. Hart, Ankara Palasta, Başbakan Demirci ve eşinin Öğle yemeğinde ve bir de Sovyet Elçiliğindeki resmî kabulde bulundu. Diplomatlar çevresinde bu davranış çok diplomatik bulunuyordu. Aksi halde, Kosigin dünya barışı ve Vietnam savaşı konularında Amerikaya en sert şekilde çatarken, Büyük Elçinin durumunun daha güç olacağı, toplantıları terketmek zorunda kalacağı belirti liyor.

Fırsat bu fırsat

Geçtiğimiz hafta Ankara, gökdelen bir otele kavuştu: Ankara Oteli. Cumartesi aksana verilen açılış kokteylinde binlerce davetli, otelin salonlarını gözden geçirdiler, içiçe salonları, güzel dekoru, hele 21. kattaki roof'u çok beğendiler. Bütün Bakanlar, senatörler, banka genel müdürleri, yüksek rütbeli subaylar, açılışta hazır bulundular. Ankaralı kadınlar, şıklıklarım göstermek için her fırsattan yararlandılar. Bazı kadınlar, pırıl pırıl elbiseleriyle, Ankaranın apartmanlarının camlarında fazlaca görülen noel ağaçlarına benzemişlerdi. CHP'nin eski Genel Sekreteri Kemal Satırın eşi, siyah tayyörüyle çok şıktı. Senatör Mustafa Deliveli, Celâl Ertuğ ve Mehmet Yardımcının hanımları da siyahlar giymişlerdi.

Play - Boy çok rağbette

İstanbulun sayısı gittikçe çoğalan klüpleri arasında Play - Boy çok rağbette. Hele yeni gelen fransız şarkıcı pek beğeniliyor. Sosyete edebiyatında her devirde adı çok geçen kişilerden Ferda Kahraman da İs-

İstanbuldaki bütün gecelerini play - Boy klübünde geçiriyor. Ferda Kahraman, ünlü şarkıcı Charles Aznavour'un yakın bir arkadaşı olarak, Play • Boy'un genç ve güzel şarkıasıyla da çok ilgileniyor. Play - Boy'un, gediklileri arasında Haldun Dormen, Metin Serezli, Günler Feray ve arkadaşları da var. Birçok geceyi Play • Boy'da sona erdiriyorlar. Bazı geceler, Betül Dormen de bu grupa katılıyor. Fakat, Dormen çiftinin ayrılık havasında olduklarını artık herkes biliyor.

Takvimden yapraklar

Ankarada duyulan bazı hikâyeler, takvimden kopmuş yapraklara benziyor. AP'nin bazı senatör ve milletvekilleri, vaktiyle DP'lilerin yaşadıkları hayatın kötü bir kopyesini yaşıyorlar. Bu yaşayışta kadınların da büyük rolü var. Vaktiyle Hilâllerden, Sabahatlerden bahsedilen salonlarda şimdi alman veya amerikan film yıldızlarına benzetilen kadınların, eski ve yeni hosteslerin adları geçiyor. Bu güzel dekorun arkasında da aynı kulisleri İş konuşmaları, küçük veya büyük pazarlıklar... İnsan, "haydi hayırlısı.." da diyemiyor. Çünkü bu kadınlar saltanatının sonu kestirilebiliyor. Bekâr senatörlere, milletvekillerine söz yok, fakat evliler ayaklarını denk alsınlar. AP'nin çeşitli kollan, -Bilgiçciler, eski Demokratlar, Mukaddesatçılar, daha bilmem neler-, bu hikâyeleri Grupa getirip, bir koz diye kullanmak niyetindelermiş. Tıpkı, eskisi gibi... Bakanlara "köylüm" diye telgraf çekenlerin, "bir Hilâl uğruna doğan ve batan güneşler'in DP Grupunu da vaktiyle bayii karıştırdığı hatırlardadır.

İrtibat karakolu mu?

A P İstanbul İl Başkanı Kemal Pekünün Topağacındakı evini irtibat karakoluna benzetenler var. Hattâ Kemal Pekünün, İl Başkanlığına, bu irtibat görevini daha iyi yapması için seçildiği de iddia ediliyor. Dilin kemiği yok, fakat Başbakan Demirelin, İstanbula gittiği yakın bir târihte, Pekünlerin evinde eski Demokratlardan bir grupla karşılaşmasını duyanlar, bu yorumu yerinde buluyorlar. Bu söylenti doğruysa, İhsan Çavuşoğlunun durumunu izah etmek biraz güçleşiyor. Çünkü irtibat görevi uzun süre onun tekelindeydi de...

Pariste yılbaşı

Sosyete edebiyatına Milli Don Juan adıyla geçen yakışıklı aktör Fikret Hakan aniden Parise gidince, hayranları merak etmeğe başladılar. "Acaba ne var?", "Bu yolculuğun ötesinde bir aşk hikâyesi mi gizli?" soruları bazı kafaları kurcalamağa başladı. İyiniyetli çevreler ise, Fikret Hakanın gidişini can sıkıntısına bağlıyorlar. "Eski nişanlısı Suna Aksu geçenlerde İlhan Sarvan ile evlenince, Hakanın canı büsbütün sıkılmış, Pariste biraz avunmak istemiş olabilir" diyorlar. Bakalım, hangi yorum doğru çıkacak.

Sosyetik düğün

Geçirdiğimiz hafta Perşembe günü Çınar Otelinde, Aydan Ercan ile Ali Kazazın düğünü yapıldı. İstanbulun sosyetik kalabalığı da, bu düğünde, tanınmış terzilerin son modellerini göstermek fırsatını buldu. Gelin Enver Bakiden, kaynana Muallâdan, misafirler Faize ve Sevim moda salonundan, Suat hanımdan, Übeydeden, Şehnazdan, Tomristen, Lütfiye Arıbaldan elbiselerle dikkati çektiler. Düğünün hoş kadınlarının başında Mefküre Şerbetçi geliyordu; neşeli kadınlarının başında da Saniye Cintav... Bayan Cintav oynamağı çok seviyor ve -allah içingüzel de oynuyor. Kafkas danslarını oynamağa başlayınca düğün çok şenlendi. İstanbulun genç kuşağı Play - Boy'da, Klüp 33'de shake'ler yapıyor, Parisin, Londranın dans çılgınlığım aynen yaşıyor ama, yaşlıcalar biraz alaturkaya çevrildiler. Çiftetelliler, harmandalılar, kaşık havaları da düğünde çok rağbetteydi.

SERGİLER

Basın

"Matbuat Hazretleri"

Gazeteci Şinasi Nahit Berker, "dünyaevi"nin eşiğinde, yeni bir kitap yayınladı ve bir sergi açtı. "Matbuat Hazretleri" adlı kitabında Berker, 25 yıllık meslek hayatında edindiği dostlarıyla ilgili tatlı anılar anlatmaktadır. Kitaba ayrıca, bir kısım fıkralarını da eklemiştir.

Şinasi Nahit, "hızlı" girdiği bu dönemde, geçtiğimiz haftanın başında, Gazeteciler Cemiyeti salonunda bir de sergi açtı. Sergide, Berkerin, bazı fıkraları yüzünden bir zamanlar hayatının 16 ayını geçirdiği Ankara Cezaevinde çekilmiş resimleri bulunmaktadır. Büyük ilgi gören sergide, Berkere yeni bir fıkra konusu teşkil edecek şöyle bir olay da geçti: Serginin açıldığı gündü. Salona kellifelli bir adam girdi. Menderes üzerine yazılmış "Ümit Yok" ve "Sıradan" başlıklarını taşıyan fıkraları okuduktan sonra, Berkere, bunları satıp satmıyacağını sordu. Şinasi Nahit fırsatı kaçırır mı? "Tamam, satarım" dedi. Adam fiyatını sorunca, Berker, "kendisine kanının ısındığını ve bu sebepten de maliyetine verebileceği"ni söyledi. Müşteri, bunun üzerine, panoların fiyatını sordu. Dananın kuyruğu da işte burada koptu. Şinasi Nahit, adama panoların altındaki yazıyı gösterdi: "Beher fıkra için 8'er ay hapis ve yine beher fıkra için 8888 lira 88 kuruş para cezası."

Şinasi Nahit daha, "Ne oldu beyim?" demeye fırsat bulamadan, adam ortadan kaybolmuştu.

Şinasi Nahit Berker
"Gazeteci olunmaz, doğulur"

Moda

Yılbaşı gecesi için

Yeni yıla girerken her kadın, bu olayı kutlamak, o gece yeni, değişik birşeyler giyinmek ihtiyacını duyar. Giyim, lükse kaçıp aile bütçesine zarar vermedikçe, tıpkı evin dekoru gibi, mutluluğa yardımcı bir unsurdur.

Bu konuda ilk ses, tabiî Paristen geldi. Yılın en gözde kıyafeti, pırıltılı, boydanboya pulla işli kumaşlarla yapılmış, uzun veya kısa, modern gece tuvaletleridir, Bazı çok genç kadınlar, bu tip parlak kumaşları, mini etek boyunda ve. dümdüz kesilmiş biçimlerde tercih etinektedirler. Kollar, omuzları tamamiyle çıplak bırakacak şekilde dekolte, fakat yaka, genel olarak kapalıdır. Bazen de bu kapalı yakaların altı, elbisenin arka bedeni pencere şeklinde dekoltelerle süslenmiştir. Bu dekolteler, vücudun sürpriz teşkil edecek yerlerini göstermektedir. Aynı şekilde, belden dikişsiz uzun elbiseler de bu mevsim çok modadır. Utun elbiselerin başlıca özellikleri, çok renkli, modern desenli yünlü, bazen de ipekli jerselerden yapılmış olmalarıdır. Biçimler, genel olarak kolsuz, kapalı yakalı, ufak bir sürpriz dekolte ile süslüdür. Yılbaşını dağda, evde, ocağın yanında geçirecekler için en çok tavsiye edilen biçim, bu uzun elbiselerle pırıltılı kumaşlardan ve gene bu jerselerden yapılmış, paçası geniş "pijama -pantalon"lardır. Bu kıyafetler hem çok şık, hem de çok değişiktirler. Ancak, duruşlarının sadeliğine rağmen, çok lüks kıyafetlerdir.

Yılbaşı için en değişik ve kolaylıkla dikilebilecek şık bir kıyafet, uzun bir etek - bluz takımıdır. İnce kadınlar için uzun kollu şifon bluzlar, uygun renkte kadife veya saten düşes bir etekle çok şık durmakta ve günün modasına uymaktadır. Uzun etek bugün o kadar çok kullanılmaktadır ki, evlerde düzenlenen partilerde bile hoş duracağı muhakkaktır. Ayrıca, piyasada bulunan çok ucuz yünlü emprime jerseler ve kadife veya yünlü çiçeklilerle de uzun bir gece elbisesi hazırlamak mümkündür. Bu, hem ucuza mal olur, hem de yılın en son yeniliği olarak geceyi süsler.

1967 yılma girerken dikkati çeken tezat, uzun, romantik elbiselerin yanındaki mini etekli modern elbiseler ve ültra-modern "pantalon - bluz" takımlarıdır.

Rabia ve Ötekiler

Usulsüz yaptırdığı gecekonduyu yıkmışlar. Erkeği. köyden geleliberi iş sahibi olamamış, gecekondularda kaçak et kesmiş, konu-komşudan parasını tophyamamış, ipin ucunu kaçırmış. Çocuklardan en büyükleri, oniki yaşında bir kız. Annesi, evi geçindirmek için işe gidince, eve o bakıyor, öteki iki küçük oğlan kardeşini okula yolluyormuş. Ama ayaklarında ayakkabı olmadığı için onlar da son günlerde devamlı olarak okula gidememişler.

Anne, bir eve gündeliğe gidiyormuş. Birgün, başkasını bulduklarını söylemişler. Râbia açıkta kalıvermiş. Kendisini, iş ararken tanıdım.İş ve İşçi Bulma Kurumuna gitmesini salık verecek oldum. Ama, vakti yoktu. Hemen o akşam, eve ekmek götürmek için, iğreti da olsa bir iş bulması gerekiyordu. Sivasın Divriği ilçesine bağlı Çamşıkı köyünden geliyordu. Biraz toprağı da vardı. Neden göç ettiklerini sordum. Yanık bir sesle :

"— Toprak bizi belki beslerdi ama, şu çocukları kurtarmaya, onları okutmaya, adam etmeye geldik. Onu da beceremiyoruz" diye konuştu.

Sonra gözleri bir noktaya dikildi kaldı :

"— Bizimki de hep bu yüzden bana çullanıyor. Çünkü gelmeyi ben İstedim. Şimdi de çileyi ban çekiyorum. Ne bileyim, Ankaranın taşı toprağı para adar. kimse işsiz kalmaz, demişlerdi."

İşte bugün Türkiye böyle bir uyanış içindedir. Gecekondulara gidiniz, yarı çıplak, yarı aç, saatlerce uzaktaki çeşmelerden evlerine su taşıyan, dağ kovuklarında yuvalarım kurmaya çalışan kadınlarla konuşun, hepsinin derdi, çocuklarının okumasıdır. Bugün Türkiyede, yedi kuşağım, çalışmadan, bey gibi yaşatacak serveti biriktirme çabası içinde olanların yanında, ortaçağ devrini yaşıyan, fakat bundan kurtulma özlemini, irade ve inancını yüreğinde taşıyan, bunun yollarını arıyanlar da vardır. Bugün, kısa süreli ve aldatıcı politikası ile AP bu özleme kısmen cevap vermiş ve oylarının büyük çoğunluğunu bu sabırsız, bu ileriye doğru atılmaya hazır insanlardan, aslında, güttüğü kapitalist politika ile karşılarında bulunduğu bu insanlardan almıştır. AP, kendisine beslenen güveni din ve mukaddessat gibi uyuşturucu yan kuvvetlerle, bir süre daha belki devam ettirebilecek, fakat güttüğü beceriksiz, çıkmaz ekonomik ve sosyal politika ile çok kısa zamanda, bu geniş halk kitlelerini, muhakkak surette, derin hayal kırıklığına sürükleyecektir. Türk toplumu sadece aydım ile değil, sadece okumuşu ile değil, demokrasi okulunda yetişen büyük halk kitleleri ile, politikacıların sandığından çok daha fazla uyanmış bir toplumdur. Ne olur, biraz da Rabiaları, biraz da taşı toprağı oyarak kendi yuvalarını kendileri yapanları, sularını iki saat öteki köyden omuzlarında taşıyanları, köyden şehire, bir kurtuluş savaşının öncüleri gibi, yaşama ve yükselme azmi içinde, akın akın göç edenleri dinleyiniz. İki gün sonra kuruyacak bir çeşme ile, kuran kursları ve din istismarı ile, ilericiliğe komünizm damgası vurarak, belki bir süre daha bunların oylarını alabilirsiniz. Ama, Rabiaya bakıyorum da, onda hiç de bunlara kanacak göz yok. O, şimdi yaptığını da bile bile yapıyor» gününü kurtarmak, akşamın ekmeğini eve götürebilmek için inanmış görünüyor. Ciddi sosyal ve ekonomik reformlar onun günlük hayatına indirilmedikçe, Rabia, bir takım oyunlara kanmış görünerek, gününü yaşayacaktır.

Jale CANDAN

TİYATRO

Ankara

Devlet sahnelerinde

Mevsimin ilk oyunları, yeni yılın ilk ayından önce değişecek gibi görünmüyor. Özel tiyatrolar, bu konuda daha hamaratlar. Birkaçında ikinci tur oyunlar başladı bile. Oysa Devlet sahneleri, imkânları bakımından, daha sık oyun değiştirebilecek durumdadırlar. Ayrıca, gişe gelirine bel bağlamadıkları için, en rağbet gönen oyunu bile, genellikle belirli bir süreden fazla afişte veya aynı tiyatroda tutmayabilirler. Bu konuda en iyi sistem, galiba, her akşam oyun değişikliğine imkân veren repertuvar tiyatrosu sistemi. Ama Türkiyede yalnız Büyük Tiyatroda, -bir ara da Yeni Sahnede-, uygulanan bu usulün temelli uygulanabilmesi için değişik bir çalışma sistemine gidilmesi, özellikle bölge tiyatrolarının kendi kadrolarına, repertuvarlarına ve bütçelerine kavuşturulmaları gerekecektir.

Çeviri ve yerli oyunlar

"Dununla beraber, Devlet Tiyatrosu ikinci tur oyunları seçmiş, birkaçının provalarına da başlamıştır. Bunlardan ilk beşi, yabancı oyunlardır. Birincisi, Hâle Kuntayın Fritz Hochvvaelder'den çevirdiği "Kaçak"-dır. Salih Canarın sahneye koyduğu bu oyunun üç "kişi"lik rollerine Halûk Kurdoğlu ile Serpil Uzman ve Şeref Gürsoy hazırlanmaktadırlar. 1-kincisi, Salâh Birselin şair Marguerite Duras'dan çevirdiği "Bütün gün ağaçlarda"dır. Melek Öktenin sahneye koyduğu bu oyunun bellibaşlı rollerini Melek Ökte, Haldun Marlalı, Meral Gözendor ve Baykal Saran canlandıracaklardır. Üçüncüsü, Sami Ferlielin Emlyn Williams'dan çevirdiği "Ekinler yeşerince"dir. Eseri Suat Taşer sahneye koymaktadır. Dördüncüsü, F. Dürrenmatt'ın, Özdemir Nutkunun çevirdiği yeni oyunu "Meteor" ve besincisi ise, Şadan Karadenizin John Mortimer'den çevirdiği "Savunma"dır.

Bunlardan başka, Devlet Tiyatrosu, üç yeni yerli oyunu da, bu mevsim sahneye koymak üzere repertuvarına almıştır. Bunlar, Sevgi Sanlının "Menevşe yaprağından incinen kız", Aydın Arıtın "Aya bir yolcu" adlı oyunlarıyla Ergun Savın "Yakut balık" adlı çocuk oyunudur.

Oyun : "Nazırın Karısı"; komedi, 3 perde.

Yazan : Branislav Nuşiç.

Çeviren : Kemal Acemi.

Tiyatro : Küçük Komedi Tiyatrosu.

Sahneye koyan : Saim Alpago.

Dekor - Kostüm : İ. Altındağ.

Konu: Başkent seyircisinin vaktiyle Küçük Tiyatroda görmüş olduğu "Yaslı Aile"den tanıdığı ünlü yugoslav komedi yazarı Nuşiç, bu oyununda da, ustası olduğu "töre komedisi"nin güzel bir örneğini daha veriyor. Haşan küçük oğlundan, aylığını alamadıkça şımarmış hizmetçisinden, parazit damadından, alkolik erkek kardeşinden, "beylik" âşıkından "kirli çıkı" komşu hanımına, dalkavuk memuruna ve kocası nazır olur olmaz türeyen bir sürü akrabasına varıncıya kadar herkesi sus-. ta durduran; dar gelirli yüksek memur hanımlığının geçim sıkıntısından nazır kardığının rahatlığına yükselince, bunun tadım çıkarmak için akla gelmedik çılgınlıklar yapan, sonunda kocasını istifa etmek zorunda bırakan Jivka'sıyla bize, Balkanların bir çeşit "Madame Sans-Gene"ini tanıtıyor.

Beğendiğim : Yazarın, dar gelirli memur ailesinin ve görgüsüz nazır karılarının tablosunu -ve portresini- çizerken, çağının ve çevresinin realist bir hicvini de pek güzel vermiş olması. Alpagonun canlı, hareketli sahne düzeni. Vasa Dayı'da Atilla Eldemin, Ninkoviç'te Turgut Okutmanın, Damat'ta Kaya Akarsunun, Dara'da Emel Göksunun, Baba'da Ayhan Tunalıgilin, Kaleniç'te Yaşar Günerin, Yova'da Günaydın Yaltırakın, Raka'da -diksiyon bozukluklarına rağmen- küçük Erol Kasapoğlunun canlandırdıkları renkli, inandırıcı tipler. Ama asıl, Mimar Metin Çiçekçioğlunun başkente kazandırdığı o güzel tiyatro salonu, bu salona avrupai bir hava vermeyi başarmış olan Seza Altmdağın ağırbaşlı ve modern dekorasyonu.

Beğenemediğim : Oyunun belkemiği olan Jivka gibi bir "altın" rolde -bütün rahatlığına ve tabiiliğine rağmen- Şükran Türkayın, rolün bütün imkânlarım değerlendiremeyen, geniş sahne tecrübesinden ve otoritesinden yoksun oyunu. "Nâzır"lıktan önceki perdeye fazla "zengin" düşmeyecek ayrı bir dekor düşünülmemiş olması...

Sonuç : Zevkle oturulan bir salondan zevkle seyredilen -ve yorulmadan güldüren- güzel bir komedi.

Naciye FEVZİ

Küçük Komedi Tiyatrosunda "Nazırın Karısı"
Balkanların "Madame Sans-Gene"i

S İ N E M A

Türkiye

İş işten geçmeden

Yerli filmcilerimizin korktukları nihayet başlarına gelmek üzeredir: 1948 yılındanberi yabancı filmler karşısında süregelen imtiyazlı durumlarnı sona erdirecek tasarı Meclise sunulmuştur. Konuyla ilgili olmıyanlar, ilk bakışta, bu tasarının sinemayla, hele türk sinemasının geleceğiyle bağlantısını anlıyamıyacaklardır. Çünkü tasarı, "Belediye Gelirleri Kanunu'yla ilgilidir. Ne var ki, türk sinemasının 1948'den bu yanaki gelişmesi, hemen hemen bütünüyle, bu kanunda yer alan bir hükümle çizilmiş, bir yandan bugünkü film enflâsyonuna, bir yandan sinemamızın sanat yönünden bir türlü belini doğrultamamasına bu hüküm sebep olmuştur. 1948'de "Belediye Gelir Kanunu"-nun belediye eğlence resmi ile ilgili bölümünde o zamana kadar yerli ve yabancı filmler için yürütülen eşitlik, yerli film lehine bozulmaktaydı. Yerli sinemamızı "korumak" amacıyla, doğrudan doğruya yapımcılarımızın akıl hocalığıyla yapılan bu değişiklikle belediye eğlence resmi artık resmi filmlerde yüzde 25, yabancı filmlerde yüzde 70'e kadar çıkarılabiliyordu.

Türk sinemasındaki olağanüstü yapım hızlanması işte 18 yıl önceki bu ufacık hüküm değişikliğiyle başlamıştı. Ancak bugün herkesin, en başta sinemacıların bildiği gibi, film sayısındaki bu hızlanma ne sağlam bir sinema endüstrisinin kurulmasına yol açabildi, ne de filmlerin kalitesinde geniş ölçüde bir düzelmeye. Çünkü, bu değişiklik yerli filmi yabancı filme karşı koruyordu ama, iyi yerli filmi kötü yerli filme karşı korumuyordu. Bu değişiklik, İyi olsun kötü olsun, bütün ferli filmleri koruyordu. Fakat sonuç olarak, böyle durumlarda her yerde olduğu gibi, sadece kötü filmler korunmuş oldu. Çünkü, aynı ölçüde korunduktan sonra, kendini zahmete sokup, tehlikeye atıp, kaliteli film çabasına girmenin anlamı kalmıyordu.

Sağır kulaklar

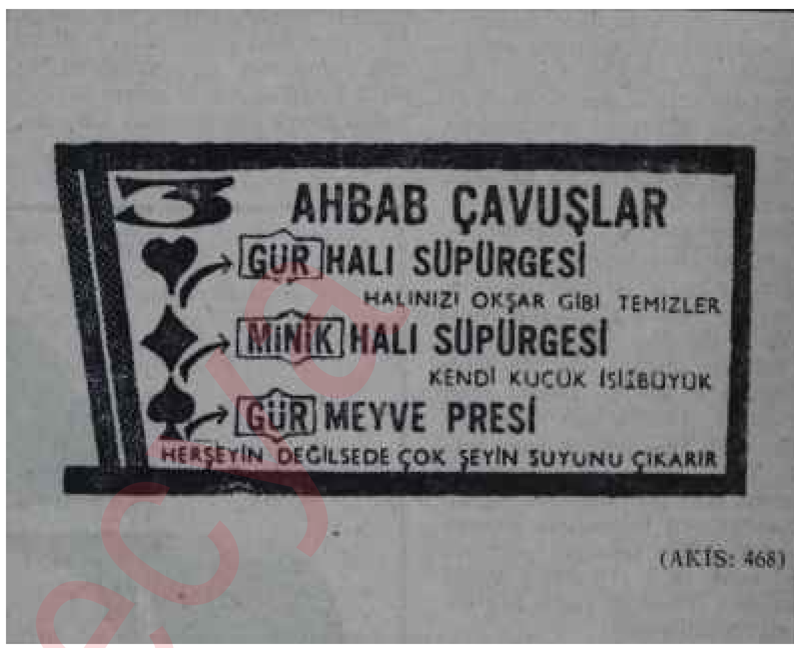
Bugün türk sinemasının ekonomik yapısının "manivelâ"sı işte bu sakat "koruma" düzenidir. Bu koruma düzeninin sakatlığı artık hiç bir gözden saklanamıyacak dereceye geldiği vakit açık oturumlar yapılmış, sinema şûraları toplanmış, koruma düzeninin sağlam bir temele dayandırılması konusunda teklifte bulunulmuş, fakat bu tekliflerin hepsi sinemacılarımızın sağır kulaklarına çarparak geri dönmüştür. Sinemacılarımız, yerli film yabancı filme karşı nasıl korunuyorsa, kötü yerli film zararına iyi yerli filmin korunması zorunluluğunu bir türlü kabul etmek istememişlerdir. Kabul etmek istememeleri bir yana, bu yoldaki her teşebbüsü bütün güçleriyle baltalamağa çalışmışlardır. Sanmışlardır ki, sinemadan zaten biç bir şey anlamıyan bir ilgililer topluluğu, kendilerini hep bu şekilde koruyup gidecek, kalitesi bozuk, "hileli" filmlerle sırf seyirciyi sömürsünler diye sinemacılar lehine kendini önemli bir gelir kaynağından yoksun bırakacak!.. Bu tehlike sinemacılara her vakit hatırlatılmış, ne belediyeyi, ne iyi niyetli sinemacıyı zarara sokacak çözüm yolları gösterilmiş, ama günlük hesaplarından ötesini göremiyen kimseler buna aldırmamışlardır. Aksine, sömürme düzenini daha genişletmek için büyük bir fütursuzlukla karşı tekliflerde bulunmuşlardır.

Hatada ısrar

Şimdi belediye eğlence resimlerin de yerli filmlerden alınmakta olan yüzde 25 'ler, eskiden olduğu gibi, tasarıda yabancı filmlerden alınanlara yaklaştırılmak istenince, sinemacılarımızın davranışı ne makul, ne de gerçekçi olmuştur. Sinemacılarımız, her ne pahasına olursa olsun, eski vurgun düzeninin sürmesi için "yerli filmlerden alınan resim artırılsın ama, yabancı filmlerden alınan resim de o kadar artırılsın ki, aradaki mesafe kapanmasın" demektedirler. Çünkü eğlence resmi artırılır artırılmaz, bunun getireceği yükü, hemen sinema biletlerine yapılacak bir zamla, hem de, üstelik eğlence resmi yükseldiği için, okkalı bir zamla seyircinin sırtına nasıl olsa aktarabileceklerini hesaplamaktadırlar. Bütün dertleri, yabancı filmlerle aynı ölçüde eğlence resmine tâbi tutulmamaktır. Yalnız bu bile, sinemacılarımızın, korunma düzeninin değişmesini neden istemediklerini ortaya koymağa yetmektedir. Çünkü, yabancı film alanında da, yerli film alanında da bir kalite yarışına girmeği göze alamamakta dırlar. Oysa, yerli ve yabancı filmlerden eşit ölçüde alınacak eğlence resmi nasıl ortaya bir kalite çekişmesi çıkaracaksa, kötü yerli filmin zararına iyi yerli filmi koruyan ko ruma düzeni de yine böyle bir kalite yarışmasına yol açacaktır. Sinemacılarımızı şeytan görmüşe çeviren de işte bu kalite yarışmasıdır.

Çıkar yol

Görülmektedir ki, belediye eğlence resmi ile sinemamız arasındaki ilişkinin yararlı bir çözüme ulaşmasını sinemacılarımızdan beklemek kadar boş bir şey olamaz. Ancak, bu konuda, tasarıyı hazırlıyanlara da söylenmesi gerekli birkaç nokta var: yerli' filmciliği korumak için 1948'de belediye eğlence resminde bir çırpıda indirme yapmak ne kadar yanlış bir davranış olmuşsa, bugün belediyelerin gelirlerini yükseltmek için bu resmi yeniden bir çırpıda artırmak da yine o kadar yanlış olacaktır. Böyle bir davranışın tek hayırlı sonucu, film sayısındaki anormal artışı normale döndürmesi olabilir. Ne var ki bu, sadece bir ihtimaldir. Türk sineması ekonomik yönden öylesine çürük bir temele dayalıdır ki, normalin üstüne yükselen film sayısının bu defa da normalin altına düşmesi daha büyük bir ihtimaldir. Bu durumda sinemamızın öldürücü bir darbe yemesi, dolayısiyle, belediye eğlence gelirii artırılmıya çalışılırken, bundan büyük ölçüde yoksun kalınması tehlikesi vardır. Tutulacak yol, belediye eğlence resmini kalitesiz filmler aleyhinde, elverdiği ölçüde artırmak, eski resimle yenisi arasındaki farkı da belediyeler ile kaliteli filmler arasında paylaştırmaktır. Bir yandan belediye gelirlerinin artışı, bir yandan film enflâsyonunun önüne geçilmesi, bir yandan kaliteli film yapanına imkân hazırlanması, bir yandan seyircinin sömürülmesinin önlenmesi ve nihayet, bir yandan da yerli sinemanın bütünbütüne yıkılma tehlikesinden korunmasının şimdilik çıkar yolu budur.

(AKİS: 468)

(AKİS: 470)

Altınyıldız'a münhasır
nadide bir kumaş:

Holiday
ALTINYILDIZ

Kışlık Alpaka

Herkesin sırtında bulunmıyan bir kumaştan elbise giymeyi arzu edenler için hazırlanan yeni desenlerden az bir miktar piyasaya dağıtılmıştır.

ALTIN YILDIZ MENSUCAT FABRİKALARI A.Ş.

Altınyıldız

Avrupa'da aranan yerli kumaşlar